

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**ROZVOJ VÝTVARNÉ TVOŘIVOSTI DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO
A MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU VE VOLNÉM ČASE
(VÝTVARNÝ PROJEKT - VODA)**

Vedoucí práce: Mgr. Irena Kovářová

Autor práce: Jana Malečková
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: IV.
Forma studia: prezenční

2012

Prohlašuji že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

6. března 2012

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Ireně Kovářové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji celé své rodině, zejména své mamince za celoživotní podporu.

ÚVOD	6
1 TVOŘIVOST - KREATIVITA	8
1.1 Různá hlediska tvořivosti	8
1.2 Výtvarná tvořivost.....	10
1.3 Charakteristika tvořivé osobnosti.....	11
1.4 Dětská tvořivost.....	12
1.5 Rozvoj tvořivosti	13
1.6 Výchova k tvořivosti	14
2 PŘEDŠKOLNÍ A MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	16
2.1 Předškolní věk – obecná charakteristika	17
2.2 Mladší školní věk – obecná charakteristika	18
2.3 Didaktika výtvarné výchovy	19
3 VOLNÝ ČAS	23
3.1 Volný čas dětí.....	24
3.2 Pedagog volného času	24
3.3 Hra.....	25
3.3.1 Význam hrové a zájmové aktivity.....	26
4 PRAKTICKÁ ČÁST	28
4.1 Úvod.....	28
4.2 Voda	31
4.2.1 Ostrov snů	33
4.2.2 Zlatá ryba.....	34
4.2.3 3D Akvárium.....	34
4.2.4 Nadpřirozené vodní bytosti	35
4.2.5 Vodní bubliny.....	36
4.2.6 Mořská příšera.....	36
4.2.7 Dešťová hůl	37
4.2.8 Mořské vlny.....	38
4.2.9 Lodička.....	38
4.2.10 Dešťová mračna	39
4.2.11 Barevné ryby	39
4.2.12 Duhový deštník	40
4.2.13 Neposedné kaňky	41
4.2.14 Papírové příšery.....	41

4.2.15 Pirátská loď	42
ZÁVĚR.....	43
SEZNAM POUŽITÝCH ZDORJŮ	45
SEZNAM PŘÍLOH.....	48
ABSTRAKT	49
ABSTRACT	50
PŘÍLOHY	51

Úvod

V mé bakalářské práci se zabývám „Rozvojem výtvarné tvořivosti dětí předškolního a mladšího školního věku ve volném čase (výtvarný projekt - voda)“. Záměrně jsem si vybrala tuto věkovou skupinu, jelikož s ní mám již nějaké zkušenosti, předně si ale myslím, že právě tento věk je nejvhodnější pro seznamování se s různými tvořivými činnostmi a užší specifikace na určité volnočasové zaměření.

Pro děti předškolního a mladšího školního věku je tvořivá činnost přínosná hned z několika důvodů. Jednak taková činnost děti baví, mohou pracovat s rozmanitými materiály, různými technikami, je to pro ně nová oblast, kde mohou naplno projevit svoji fantazii.

Dále tvořivá činnost přispívá k rozvoji vyjadřování slovního i mimoslovního, tak k celkovému sebevyjádření se, poznání sebe samého, svého okolí, zdokonalení jemné i hrubé motoriky. Díky ponechání prostoru při tvorbě a uvolněné atmosféře při práci přináší celkový odpočinek a všestranný rozvoj osobnosti.

Tvořivá činnost je nenásilnou formou všestranného rozvoje osobnosti. Aby k tomuto rozvoji došlo v co největší možné míře, je potřeba vytvořit uvolněnou a přátelskou atmosféru, kde se dětem bude líbit a nebudou se bát projevit svou fantazii a své skryté touhy. Důležitá je také vhodná motivace, nejen při tvorbě novými technikami, ale také přímo během průběhu samotné tvorby. Samozřejmostí je individuální a citlivý přístup ke každému jedinci, jelikož každé dítě je originál.

Různorodý, vhodně zvolený výtvarný materiál pro tvořivou činnost hraje také svoji nezanedbatelnou roli. První k čemu musíme přihlídnout, je samozřejmě věk dětí. Z vlastní zkušenosti vím, že děti práce s různým materiálem a nové zajímavé techniky baví. Baví je zkoušet něco nového, neokoukaného, kde mohou naplno projevit svoji fantazii a tím se celkově uvolnit a na chvíli „utéct“ do svého vlastního světa fantazie. To jim pomáhá při rozvoji představivosti, jemné motoriky, technické zručnosti a estetického cítění. Například tvorba trojrozměrných modelů, kdy si výsledný výtvarný tvar mohou „osahat“, pocit vytvoření něčeho hmotného, co se ještě ve finále dá uplatnit při hře samotné, je pro takto malé děti něco „neskutečného“. Také je vhodné si konečné výtvarné dílo se všemi dětmi prohlédnout, popovídat si o nich, zhodnotit je, a tím dochází jednak k rozvoji vyjadřovací schopnosti, začlenění se do kolektivu, tak také k vyjadřování vlastních názorů, a k celkovému harmonickému rozvoji osobnosti.

Jelikož mou cílovou skupinou byly děti předškolního, a mladšího školního věku, jako motivaci jsem volila zejména vyprávění, pohádky, říkadla, písničky a různé hry.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí a sice teoretické a praktické. Teoretická část je poté rozdělena do tří hlavních kapitol.

První kapitola se věnuje samotnému pojmu tvořivosti, neboli kreativitě, jejich rozmanitých pohledů dle různých vědeckých disciplín. Dále se zabývá rozvojem tvořivosti, což je pro tuto bakalářskou práci klíčové téma jak již naznačuje samotný název. Poslední částí první kapitoly je charakteristika neboli znaky tvořivé činnosti.

Druhá kapitola je poněkud obsáhlejší, ale i přesto je jen jakýmsi pouhým nástinem celého tématu. Popisují v ní předškolní a mladší školní věk a celkovou charakteristiku a vývoj osobnosti jednak po stránce fyzické, tak také psychické. V této kapitole je také zahrnuta hra, jelikož se jedná o nejpřirozenější činnost pro mnou zvolenou cílovou skupinu.

Třetí a zároveň poslední kapitola teoretické části bakalářské práce se věnuje volnému času, jednak samotnému pojmu volný čas, dále pak výchovou mimo vyučování, jejím významem a funkcí, estetickým činnostem a v neposlední řadě osobností pedagoga volného času.

Praktická část bakalářské práce popisuje samotný projekt. Šlo mi o to, pomocí nejrůznějších výtvarných činností, technik, materiálů a dalších motivačních her děti seznámit s přírodním živlem – vodou. V praktické části jsou tedy popsány jednotlivé výtvarné činnosti dětí zaměřené na téma voda.

Cílem mého projektu bylo především přiblížení výtvarné činnosti dětem prostřednictvím různorodých technik s použitím neobvyklých materiálů. Pomocí výtvarné tvorby, různých her, dokumentů, pohádek a literatury bylo mým dalším záměrem seznámení dětí s přírodním živlem "voda". Dále jsem chtěla dětem ukázat jednu z mnoha možností, jak smysluplně trávit svůj volný čas, kterého mají v tomto věku mnoho.

Při hledání materiálů pro mou bakalářskou práci, ze kterých jsem vycházela, jsem navštívila různé knihovny. Literatura pro teoretickou část mé bakalářské práce je použita zejména z oboru pedagogiky, psychologie a výtvarné výchovy. Pro praktickou část jsem čerpala z nejrůznějších sborníků her a dětských knih.

1 TVOŘIVOST – KREATIVITA

Každý jedinec má v sobě vrozenou schopnost být tvořivý. Pomocí tvořivého procesu vyjadřujeme svou základní podstatu, tedy něco sdělujeme ostatním. To v nás vyvolává pocit uspokojení. Při tvořivém procesu je člověk sám sebou a má schopnost jako takový se i projevovat.

Tvořivost znamená vznik nového jevu, změnu něčeho, tendenci k sebeaktualizaci ve smyslu uplatnění vlastních nápadů, myšlenek, postojů apod. Kreativita zahrnuje jednak produkci originálních výtvorů vysoké kvality ve všech oblastech lidské aktivity, ale také klade větší důraz na stav mysli tvořícího jedince než na samotný výsledek tvořivého procesu.¹

Tvořivý proces vede k novému produktu ve sféře myšlení, výkonu, artefaktu. S určitým tvořivým jednáním se setkáváme téměř u každého jedince, řešícího pracovní či životní situace.²

1.1 RŮZNÁ HLEDISKA TVOŘIVOSTI

„Malá československá encyklopedie (1984-87) uvádí následující definici kreativity:

Kreativita je produktivní styl myšlení, odrážející se v činnosti člověka; specificky lidská aktivita realizovaná v tvůrčím procesu, jehož výsledkem je artefakt (dílo, reálné řešení daného problému) vytvořený kreativním jedincem; jedna ze základních psychologických potencialit člověka, rozvíjená z prvotní formy dispozice do aktivní a vůli ovládané schopnosti tvůrčí produkce.“³

„Americká psycholožka T. Amabileová (1983) definuje kreativitu následujícím způsobem:

Dílo nebo řešení problému se považuje za kreativní do té míry, do jaké je novým, užitečným, správným a přínosným řešením zadaného úkolu, a zároveň do jaké míry je úkol heuristický (objevný, originální, původní, předpokládající nové řešení) než algoritmický (známý úkol s rutinním řešením).“⁴

¹ Srov. BEAN, R. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*, s. 8.

² Tamtéž, s. 76 – 77.

³ ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj*, s. 28.

⁴ Tamtéž, s. 28.

„V příručce *Trénink paměti a kreativity* (Carter, Russel; 2002) definují autoři kreativitu jako: ...mentální procesy, které vedou k řešením, nápadům, konceptualizacím, uměleckým formám, teoriím nebo produktům, jež jsou jedinečné nebo nové...“⁵

„V *Psychologii osobnosti* (Smékal, 2004) je kreativita (tvořivost) chápána takto: Pokusíme-li se definovat tvořivost podle výsledku, který podmiňuje, můžeme říct, že je to taková psychická činnost, v níž se vyskytuje netradiční přístup k předmětu, originalita, vynalézavost, disociace (místo asociací, tj. používání vzdálených a neobvyklých asociací iniciativa...“⁶

Žák popisuje kreativitu z psychologického hlediska:

„Kreativita je jednou ze základních psychologických potencialit člověka. Dá se předpokládat, že s touto potencialitou (možností) se rodí každý zdravý jedinec. Míra této schopnosti, stejně jako jiné psychologické potenciality člověka (například inteligence), je dána individuálními dispozicemi jedince, prostředím, výchovou a tak dále. Stejně tak se dá předpokládat, že kreativita se dá v průběhu života rozvíjet a napomáhat tak i osobnímu vývoji člověka.“⁷

Pedagogický slovník popisuje tvořivost takto:

„Duševní schopnost vycházející z poznávacích i motivačních procesů, v níž ovšem hrají důležitou roli též inspirace, fantazie, intuice. Projevuje se nalézáním takových řešení, která jsou nejen správná, ale současně nová, nezvyklá, nečekaná. Proces tvořivosti mívá několik etap, mj. přípravu dozrání nápadu, „osvícení“, kontrolu, opracování. Tvořivost podporuje: vysoká inteligence, otevřenost novým zkušenostem, iniciativa ve vytváření řádu, pružnost v usuzování, potřeba seberealizace. Tvořivost tlumí: direktivní řízení, stereotypy, tendence ke konformitě.“⁸

Telcová a Odehnal charakterizují tvořivost:

„Tvořivost lze definovat mnoha způsoby. Obvykle je vymezována jako proces nebo produkt, ale bývá vymezována i jako schopnost osobnosti tvořivého jedince, která se uplatňuje v důsledku jeho životních podmínek. Tvořivost lze rovněž definovat procesuálně jako nacházení problémů, formování myšlenek nebo hypotéz, jejich ověřování, resp. modifikování,

⁵ ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj*, s. 28.

⁶ Tamtéž, s. 28.

⁷ Tamtéž, s. 34.

⁸ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 253 - 254.

ověření a uvedení do praxe. Je zřejmé, že tento proces může vést k mnoha druhům produktů – verbálním, neverbálním, konkrétním a abstraktním.“⁹

Z humanistického hlediska, je tvořivost dispoziční vybavenost, kterou lze nalézat v každém člověku při prožívání a spoluutváření vlastního osudu a kterou je možno ovlivňovat rozvíjením tvořivých aktivit a samostatné práce. Je důležité respektovat potřebu aktivního a samostatného projevu, jež vyžaduje diferencovaný přístup a respektování každého jedince, což klade na výchovu velké nároky.¹⁰

1.2 VÝTVARNÁ TVOŘIVOST

„Tvořivé sebevyjadřování je něčím velice křehkým, co se snadno poškodí, ale těžko napravuje.“¹¹

Výtvarná tvořivost nám pomáhá využívat naši přirozenou fantazii jako prostředek k dosažení toho po čem toužíme a co potřebujeme. Výtvarnou tvořivost uplatníme asi nejvíce při samotné tvorbě díla, ale také při vnímání výtvarných artefaktů a při jeho prožívání.¹²

Díky výtvarné kreativitě, máme možnost naučit se používat fantazii, jako prostředku k dosažení všeho po čem toužíme, jako je např. láska, radost, celkové životní naplnění.

Umělecký artefakt je schopen vést naše myšlenky a city k vyšším cílům společenského vývoje. Chápeme ho jako uměleckou hodnotu rozmnožující vnitřní členitost našeho vztahu k životu.

Ve výtvarném uměleckém díle se skutečnost jeví jako snáze poznatelná, vystupující v novém světle, které se můžeme zmocnit rozumem i citem. Umělecká tvorba, jejímž prostřednictvím se uvolňuje přebytečná energie a při které dochází k rozpoutání hry představ, vzpomínek a citů, je podobna dětské hře. Tvůrce je plně soustředěn. Při samotném tvoření je usměrňována duševní i tělesná činnost, uplatňuje se snění, volná hra představ a uspokojení z manuální práce vedoucí k hmotnému zpředmětnění představ. Výtvarné vnímání podporuje

⁹ TELCOVÁ, J. *Úvod do pedagogické psychologie*, s. 78.

¹⁰ Srov. MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity a tvořivosti žáků*, s. 8.

¹¹ BEAN, R. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*, s. 85.

¹² Srov. KÖNIGOVÁ, M. *Tvořivost*, s. 61.

harmonický rozvoj osobnosti a přispívá k rozumové výchově, rozšiřuje rozlišovací schopnosti, pozorovací talent, analýzu a syntézu, podporuje citový rozvoj osobnosti.¹³

1.3 CHARAKTERISTIKA TVOŘIVÉ OSOBNOSTI

Tvořivý člověk se vyznačuje vyšší citlivostí, vnímavostí, originalitou a celkově pružnějším myšlením. Lidé tvoří z potřeby aktivity, poznání, uznání a celkové seberealizace. Při tvořivém procesu je důležité soustředění, otevřenost vnějším podnětům a zejména vhodná motivace.¹⁴

V psychologii je tvořivost chápána jako komplex psychických vlastností a předpokladů, realizujících se za určitých podmínek. Patří sem:

- Talent
- Vědomosti, dovednosti, citové, morální a volní vlastnosti
- Kognitivní schopnosti odrážející se v prožívání a chování jedince¹⁵

Podle Torrance je tvořivost komplex schopností, kde jsou důležité tyto faktory:

- Senzitivita k problémům
- Fluence
- Flexibilita
- Originalita
- Elaborace
- Redefinice¹⁶

¹³ Srov. KÖNIGOVÁ, M. *Tvořivost = kreativita*, s. 53 – 55.

¹⁴ Srov. KÖNIGOVÁ, M. *Tvořivost: Techniky a cvičení*, s. 12.

¹⁵ Srov. TELCOVÁ, J. *Úvod do pedagogické psychologie*, s. 82.

¹⁶ Tamtéž, s. 83.

1.4 DĚTSKÁ TVOŘIVOST

Tvořivostí je obdařen téměř každý jedinec. U každého se však může projevat zcela odlišně, tak také v různém věku. U dětí však bývají projevy tvořivosti nejnápadnější, jelikož jsou ještě spontánní a nebojí se projevit svou vlastní osobnost, svou individualitu a originalitu. Nejsou doposud ovlivněny názory dospělých, a nebojí se hodnocení a posměchu druhých jak tomu později budou vystavovány.¹⁷

Díky tvořivé tvorbě děti mohou navenek projevit své vlastní touhy, pocity, myšlenky, dát volný průběh fantazii, mohou být takové, jaké doopravdy jsou a nikdo je za tyto jejich projevy nesmí soudit, či se jim jakkoli vysmívat, nebo dokonce jejich práci zlehčovat.¹⁸

Při tvořivé spontánní činnosti probíhající zcela bez zábrán se rovněž plně rozvíjí sebeúcta a sebedůvěra jedince. Tvořivá činnost napomáhá k sebevyjádření. Tato činnost je vhodná zejména pro malé děti, které ještě neumí dokonale slovně vyjádřit své myšlenky, pocity a potřeby. Proto nesmíme dětem bránit v jejich sebevyjádření, jelikož se to negativně odrazí v chápání jejich vlastního já, a dítě začne pochybovat o sobě samém a touhu po tvořivosti potlačí z důvodu obavy kritiky okolí. Když tedy budeme v dětech podporovat tvořivou činnost, ubezpečujeme ho tímto způsobem o jejich hodnotě a posilujeme tak jeho sebepojetí a sebedůvěru.¹⁹

Děti tvoří pro radost, kterou jim samotná tvorba přináší. Nepřemýšlí nad tím, co mají vytvořit, užívají si samotný proces a odkrývají nové možnosti své fantazie, přičemž také získávají nové výtvarné zkušenosti.. Hlavní je radost z činnosti, ne výsledek.²⁰

Již od nejujtějšího věku dítěte je vhodné seznamování s uměním, které nenásilnou formou vede k rozvoji fantazie, kreativity, hravosti a celé jeho osobnosti. Děti touží objevovat a poznávat stále něco nového, doposud nepoznaného. Výtvarná tvorba umožňuje seznámení dítěte s nejrůznějšími materiály, nástroji, technikami.²¹

Děti vstupují do světa dospělých obdařeni přirozenou zvědavostí a značnou představivostí a je jen na nás, jak s tímto potenciálem budeme dále nakládat a dále ho rozvíjet v co největší možné míře. Dle Gardnerova výzkumu v rámci projektu Zero uskutečněným na Harvardské univerzitě vyšlo najevo, že dětský věk 2 – 7 let je kritickým obdobím pro uvolnění či blokaci

¹⁷ Srov. BEAN, R. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*, s. 15.

¹⁸ Tamtéž, s. 16 – 18.

¹⁹ Tamtéž, s. 29 – 30.

²⁰ Srov. KOHLOVÁ, M. *200 výtvarných činností*, s. 5.

²¹ Srov. VONDORVÁ, P. *Výtvarné hry pro nejmenší aneb Tvoříme po celý rok*, s. 7.

tvořivosti a uměleckých schopností. Po nějaké době startu školní docházky děti ztrácejí svou přirozenost a okolí redukuje jejich schopnosti tvůrčího vyjádření se.²²

1.5 ROZVOJ TVOŘIVOSTI

Kreativita je jedním z nejvlastnějších projevů lidského života, provázející nás nevědomky na každém kroku. Tvořivě lze přistupovat k jakékoli aktivitě. Kreativitu neboli tvořivost lze cvičit a záměrně pěstovat tím, že na sobě budeme neustále pracovat.²³

Motivace

Chceme-li rozvíjet tvořivost, musíme nejprve vytvořit prostředí k tomu vhodné, navodit tedy tvořivou a inspirující atmosféru právě prostřednictvím vhodně zvolené motivace. Dobrý pedagog musí umět v dětech probudit sebedůvěru, důvěru ve vlastní síly, umí s žákem navázat přátelský vztah založený na důvěře.

Volba motivačních prostředků závisí na individuálních předpokladech, psychických a fyzických zvláštěnostech jedinců. V mladším věku slouží jako dobrá motivace pro děti různé pohybové hry, pohádky, básničky, říkanky, ale i "obyčejné" vyprávění si s dětmi. Vhodnou motivací jsou také nové zážitky a moment překvapení spojený s poznáváním nového. Stejně jako dítě roste a mění se po stránce fyzické i psychické, stejně tak musíme měnit i motivace, která se přizpůsobuje právě zvláštěnostem danému věku jedinců.²⁴

Pro rozvoj tvořivosti je důležité zejména:

- poskytování informací zvyšující citlivost k vnímaným podnětům, využívání maximálního počtu smyslů při učení
- motivace vedoucí k tvořivosti ponecháním volného prostoru
- možnost samostatnosti
- aktivní dotazování vedoucí k přemýšlení
- homogenní skupiny (na základě schopností)

²² Srov. DACEY, J. S.; LENNON, K. H. *Kreativita*, s. 64.

²³ Srov. KÖNIGOVÁ, M. *Tvořivost*, s. 9.

²⁴ Srov. BANÁŠ, J.; GERÓ, Š.; JUSKO, A.; ŠEFRANKOVÁ, E. *Didaktika výtvarnej výchovy*, s. 308.

- navození tvořivé atmosféry²⁵

Tvořivý pedagog je základním předpokladem pro rozvoj tvořivosti u dětí. F. Holešovský doporučuje stupnici:

Učivo rozvíjející dětskou fantazii

Učivo rozšiřující slovní zásobu

Volný prostor pro přemýšlení a snění

Dotat dětem odvalu nebát se své myšlenky sdělovat verbálně či nonverbálně

Najít pro výtvary konkrétní uplatnění

Volný průchod nekonvenčnosti

Ocenění a podpora dětské individuality

Být citlivý a respektovat dětskou individualitu

Podpora hry

Dávat dětem najevo svou lásku²⁶

1.6 VÝCHOVA K TVOŘIVOSTI

Jakákoliv edukace v oblasti umělecko-výtvarné činnosti je procesem vedoucím k pokusům o vlastní tvorbu a k vypěstování schopnosti přijetí uměleckého díla. Cílem výchovy k tvořivosti je vytváření podmínek k nabývání zkušeností různorodého charakteru a z toho vyplývající prožitek. V této edukaci se předpokládá participace vychovávaného, který je vlastní tvorbou zasvěcován do systému estetických kategorií a jeho vlastní tvorba mu dává možnost nahlédnutí do světa umění. Smyslem výchovy k tvořivosti je kultivace jedince, schopnosti vnímat a pěstování schopnosti tvořit. Ve výchově k tvořivosti jde o předávání znalostí a zkušeností v oblasti specifického vnímání a utváření světa.²⁷

Výchova k tvořivosti probíhá nejrůznějšími formami a prolíná celý lidský život, v jehož průběhu můžeme vyzorovat dva základní druhy estetických edukativních aktivit jimiž jsou aktivity bezděčné a aktivity záměrné.

²⁵ Srov. TELCOVÁ, J. *Úvod do pedagogické psychologie*, s. 96 – 97.

²⁶ Srov. JAKOUBKOVÁ, V.; PÁČKOVÁ, J.; PEJŠOVÁ, J. *Výtvarná výchova v mateřské škole*, s. 32 – 33.

²⁷ Srov. BABYRÁDOVÁ, H. *Výtvarná dílna*, s. 21.

Bezděčné estetické vzdělávání má původ ve vnímání a prozkoumávání všeho souvisejícího s prostým nadšením, označujícím ve filozofii jako „nezainteresované zalíbení“, pro náhodně vybírané objekty. Pozorování přírody patří k nejjednodušší bezděčné formě prozkoumávání estetické podoby světa, neboť v přírodě nacházíme objekty analogické k objektům vytvořeným ve světě umění. Naproti tomu záměrné estetické vzdělávání je věcí institucí i jedinců samotných.²⁸

Dnešní výchova tvořivost jedince spíše potlačuje, než rozvíjí. Kritizuje se zejména autoritativní výuka, předkládání ustáleného a neměnného programu vedoucí k pasivitě jedince. Výchova k tvořivosti má klást větší důraz na citlivost a vnímavost, vedoucích k novým možnostem řešení zadaných úkolů.²⁹

²⁸ Srov. BABYRÁDOVÁ, H. *Výtvarná dílna*, s. 22.

²⁹ Srov. TELCOVÁ, J. *Úvod do pedagogické psychologie*, s. 96.

2 PŘEDŠKOLNÍ A MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Abychom mohli děti správně vychovávat, plně jim porozumět a citlivě je vést k celkovému rozvoji osobnosti, musíme se samozřejmě orientovat v základních koncepcích vývoje dítěte a brát v potaz individualitu každého vychovávaného jedince.

Všechny děti na světě mají mnoho společného, ať se jedná o fyzické či psychické potřeby, které musí být naplňovány, aby se mohly pozitivně vyvíjet a prospívat. Nedostatečné uspokojování těchto potřeb může snadno vést k vývojovým problémům, potížím s učením a s navazováním sociálních vztahů.

Dle názorů psychologů, je klíčovým životním obdobím právě několik prvních let člověka, i z toho důvodu, že v žádném dalším období se člověk již tak rychle nevyvíjí a nemění. V prvních letech života si děti osvojují chování typické pro člověka, jimiž jsou vzpřímená chůze, řeč, myšlení a sociální chování.³⁰

Rozdělování do věkových kategorií je založeno na zprůměrnování schopností, dovedností a chování dětí v různých stádiích vývoje. O zdravém vývoji nerozhoduje časové období, v němž dítě dosahuje daných schopností, ale náležitá posloupnost zvládnutí vývojových úkolů. Každé dítě je originál, tudíž i po stránce vývoje se jedná o velké rozdíly mezi jedinci.³¹

V dětství dochází k vytváření základů celé osobnosti jedince, celá jeho individualizovaná osobnost, která se v pozdějším vývoji spíše jen vyhraňuje a dotváří, ale již se zásadně nemění. Proto je právě v dětství nejvíce důležité umožnění a vytvoření vhodných podmínek právě pro optimální rozvoj celé osobnosti jednotlivce. To dává dítěti do dalšího života úspěšné uplatnění, spokojené a aktivní prožití celého života. Děti jsou v tomto období maximálně tvárné, učenlivé a zapálené do jakékoli nové činnosti.³²

³⁰ Srov. ALLEN, K. E.; MAROTZ, L. R. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*, s. 14.

³¹ Tamtéž, s. 34 – 35.

³² Srov. MIŠURCOVÁ, V., SEVEROVÁ, M.; *Děti, hry a umění*, s. 13 - 14.

2.1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK – OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Od narození po vstup do školy prožívá dítě velmi intenzivní duševní vývoj, který ovlivňuje i jeho pozdější projevy v oblasti poznávání, prožívání a chování. Člověk je osobnost, která potřebuje pro zdraví svého organismu uspokojovat své základní biologické potřeby, a pro optimální psychický vývoj je zase důležité uspokojování psychických potřeb.

Jedná se o senzomotorickou stimulaci, která je východiskem poznávacích schopností a zabezpečující dostatečnou orientaci i další vzdělavatelnost jedince.

Další důležitou psychickou potřebou je způsob naplňování sociálního kontaktu. Zanedbání této potřeby v předškolním věku může vést až k citové plochosti a obtížnému navazování kontaktů, které si dítě nese i do pozdějších let svého života.

K předpokladu rozvoje sebevědomí je důležité východisko sebepojetí, vědomí sebe a s tím spojené sebezpůsobování a sebeuplatnění. Nedostatek poskytnutí příležitosti k adekvátnímu formování jáství může mít za následek např. snížené sebehodnocení, nebo naopak nadměrné přeceňování a s ním spojené zklamání z neúspěchu.

Důsledkem deprivace těchto zmíněných psychických potřeb je buď nápadná snaha strhávání pozornosti na sebe sama, či naopak nezájem až apatie k okolí.³³

Malé děti jsou velice zvědavé, plné energie, nadšení a chuti do práce. Když je něco nadchne, dělají věc naplno a s vynaložením veškerého úsilí. V tomto věku se dále rozvíjejí motorické schopnosti, proto je důležité tyto schopnosti přiměřeně rozvíjet vhodnými činnostmi, samozřejmě musíme brát v potaz individualitu a tempo každého jedince. Ve všech činnostech se projevuje kreativita a fantazie. Výrazně se také rozvíjí slovní zásoba a intelekt. Takto staré děti touží po samostatnosti a nezávaznosti, ale přitom stále vyžadují a potřebují pomoc, podporu, útěchu či záchranu v potřebných chvílích.³⁴

³³ Srov. ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*, s. 36.

³⁴ Srov. ALLEN, K. E.; MAROTZ, L. R. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*, s. 99.

2.2 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK – OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Jedná se o děti ve věku 6 – 8 let, tedy děti v průběhu prvních let školní docházky. V tomto období dochází k utřídění a propojování nejrůznějších vývojových dovedností, díky čemuž je dítě schopno plnit stále náročnější a složitější úkoly. Děti jsou již samostatné co se týče osobní hygieny, umí se sami obléct a vypravit do školy. Odpovědně a s velkou vervou se pouštějí do zadaných úkolů kladených doma i ve škole. Do školy se těší, chodí tam rády, musíme však dbát na včasný příchod a plnění domácích úkolů.

Nejsložitější úkol, kterému je dítě v první třídě vystaveno, je naučit se číst, k čemuž potřebuje umět vizuálně rozlišovat symbolické znaky – písmena a spojovat je s jejich zvukovou podobou. Dále skládání písmen do slov a slova do vět, které dávají smysl, jdou vyslovit či přečíst. U osmiletých dětí se schopnost číst pokládá již za zcela zřejmou.

U takto malých dětí jsou pro veškeré učení velice důležité sensorické aktivity. To znamená, že děti mají mít co největší možnost získávání různých sensorických zkušeností při hře a práci s nejrůznějším materiálem jako např. stavebnice, skládky, barvy, lepidlo, papír, písek, voda, hlína, hudební nástroje apod. Děti mají rády hmatatelné výsledky a ochotně se zapojují do organizovaných činností. Většinu dětí to ve škole v prvních letech baví a navštěvují ji rády.³⁵

Konec období mladšího školního věku se vyznačuje relativním klidem, kdy se dítě již umí ovládat jak fyzicky, tak i psychicky. Děti jsou přátelské, společenské, rády si hrají v kolektivu, nabývají sebevědomí a začíná na ně být spolehnutí. Svět pro ně již netvoří pouze domov a mateřská škola.

Touží po dokonalém zvládnutí všech možných činností, vše si chtějí vyzkoušet, prozkoumat bez ohledu na nebezpečí. Proto bychom měli být v tomto období zvláště opatrní jak po stránce fyzické, aby nedošlo k nějaké nehodě, tak po stránce psychické, aby nedošlo k narušení jeho sebevědomí.

V důsledku nové sociální role, role žáka se mohou objevit nejrůznější výchovné problémy a známky napětí jako jsou okusování nehtů, tiky, či noční pomočování. Tyto projevy obvykle odezní po dostatečné adaptaci dítěte na školní prostředí a sním spojenými úkoly. Pro děti je toto období velice náročné, ale většina svou novou roli zvládá dobře a se zájmem.³⁶

³⁵ Srov. ALLEN, K. E.; MAROTZ, L. R. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*, s. 127 – 129.

³⁶ Tamtéž, s. 116.

2.3 DIDAKTIKA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Didaktika výtvarné výchovy zahrnuje nejrůznější oblasti pedagogiky, vědy o umění, výtvarné tvorby, přírodních a společenských věd a samotnou praktickou tvorbu. Výsledným procesem didaktiky výtvarné výchovy má být jedinec schopný jak teoreticky, tak zejména prakticky ovládat vědomosti a dovednosti v tomto předmětu získaném.³⁷

Při výtvarné činnosti se formuje celková osobnost jednotlivce, na kterého působíme. Dochází zde k propojení různých sfér činností a seznamováním žáka s okolním světem i se sebou samým. Výtvarná tvorba napomáhá při vlastní činnosti rozvíjet jednak vědomosti, dovednosti, upevňuje pracovní návyky, ale také citové prožitky, vnímání, vyjadřování jak slovní tak také mimoslovní a celkově rozvíjí tvořivou stránku člověka. Dochází k formování volních a morálních vlastností.³⁸

Výtvarná výchova klade důraz na činnosti pozitivně působící na jednotlivce, rozvíjející jeho rozvoj schopností a činností. Jedná se zejména o rozvoj estetického cítění a emocionálních prožitků. Ve výtvarné tvorbě jde o rozvoj celkové osobnosti a všech stránek jedince. Vynechání rozvoje některé složky by mohlo znamenat oslabení při formování osobnosti jednotlivce.

Výtvarná výchova je celkově esteticky-výchovně zaměřený předmět. Učitel se zde potýká s nelehkým úkolem, jak při výchově postupovat a jaké prostředky zvolit. Ve výtvarné výchově se nedá učební látka předem jednoznačně vymezit. Jedná se o otevřený předmět se stále měnícím se a vyvíjejícím se obsahem. Je tedy na učiteli, aby si metodiku a celkový postup práce s dětmi vytvořil sám podle svých vlastních zkušeností a dovedností, ale zejména podle aktuální situace a individuality žáků.

Variabilita obsahu je podmíněna prostředím školy, individualitou žáků a celkovým vývojem výtvarné kultury. Učitel proto musí být flexibilní a musí umět rychle a pohotově reagovat na změnu situace a tomu přizpůsobit výtvarnou činnost.³⁹

³⁷ Srov. BANÁŠ, J.; GERÓ, Š.; JUSKO, A.; ŠEFRANKOVÁ, E. *Didaktika výtvarnej výchovy*, s. 11 – 12.

³⁸ Tamtéž, s. 15.

³⁹ Tamtéž, s. 15.

Didaktické zásady ve výtvarné výchově

Didaktické zásady jsou všeobecnými danými instrukcemi podmiňující efektivní spolupráci učitele s žáky. Jedná se o obsah vyučování, metody, formy, a ostatní vyučovací prostředky, které jsou v souladu s vyučovacími cíly. Obsah didaktických zásad se mění, stejně jako se mění společnost.

- Zásada výchovného vyučování
- Zásada spojení teorie a praxe
- Zásada individuálního přístupu
- Zásada názornosti
- Zásada uvědomění a aktivity
- Zásada přiměřenosti
- Zásada soustavnosti a postupnosti
- Zásada trvalosti
- Zásada vědeckosti⁴⁰

Plánování ve výtvarné výchově

Výtvarná výchova jako účinná a cílevědomá činnost musí mít předem připravený plán.

Nejprve si musíme ujasnit otázky:

- Pedagogicko-didaktické
- Materiálně-technické
- Organizačně-koordinační

Pedagogicko-didaktické

Jedná se zejména o respektování platných didaktických zásad a výchovných principů. Dále návaznost, tedy postup od jednoduššího ke složitějšímu a od známého k méně známému. Přihlížíme k individualitě každého žáka a podle toho sestavujeme plán činnosti.

⁴⁰ Srov. BANÁŠ, J.; GERÓ, Š.; JUSKO, A.; ŠEFRANKOVÁ, E. *Didaktika výtvarnej výchovy*, s. 141 – 149.

Materiálně-technické

Jde o vybavenost školy, která předurčuje kvalitu výchovy. Např. didaktické pomůcky, prostorové možnosti, dostupnost výtvarného materiálu.

Organizačně-koordinační

Zde se jedná o aktuální společenské události, přizpůsobení aktuálnímu ročnímu období, životem a prostředím ve kterém se výchova uskutečňuje.⁴¹

Příprava na výtvarnou činnost

Předběžná příprava

Před samotnou předběžnou přípravou se musí pedagog zamyslet nad samotným významem činnosti a měl by si odpovědět na následující otázky: ČEHO chceme dosáhnout z hlediska výchovně-vzdělávacího, JAK budeme postupovat abychom dosáhli vytyčených cílů a JAKÉ prostředky k tomu použijeme. Uvědomění si smyslu a významu připravované činnosti. Vycházet z hodnot, poznatků, zkušeností a zručností, které by si měl žák danou činností osvojit a které cíle budeme považovat za prvořadé a které za vedlejší.

O procesu samotné vyučovací hodiny můžeme začít přemýšlet, až když máme jasnou představu a je nám jasné čeho chceme z hlediska výchovně-vzdělávacího dosáhnout. Poté volíme odpovídající typ a celkovou strukturu činnosti.

Učitel musí mít dopředu připravené a promyšlené veškeré činnosti a informace, které chce dětem sdělit. Dalším úkolem je vhodný výběr materiálního zabezpečení na samotnou činnost a celkových podmínek pro vyučování. Musí si činnost sám vyzkoušet, zjistit, zda-li je vůbec realizovatelná a jestli je vhodná a uskutečnitelná pro všechny jednotlivce. Úkolem předběžné přípravy na vyučování je určení didaktických pomůcek a materiálních a technických prostředků.

Materiální příprava

Před samotnou činností připravíme a zkontrolujeme všechny materiální pomůcky k tomu určené a přistoupíme k poslední, tedy písemné přípravě před samotnou činností.

⁴¹ Srov. BANÁŠ, J.; GERÓ, Š.; JUSKO, A.; ŠEFRANKOVÁ, E. *Didaktika výtvarnej výchovy*, s. 295 – 296.

Písemná příprava

Písemná příprava je poslední etapou před samotným vyučováním. Jedná se o grafický záznam všech předešlých etap. Pedagog zde rozepíše své představy a úvahy o výchovně-vzdělávacím cíli. Jedná se o shrnutí a evidenci závěrů předběžné a materiální přípravy. Obsahuje základní údaje o koncepci a struktuře hodiny. Zpřesňuje a konkretizuje výchovně-vzdělávací cíle. Zaznamenává sem zvolené metody práce, didaktické prostředky a materiální pomůcky, pomocí nichž chceme dosáhnout daného výchovně-vzdělávacího cíle, který jsme si předem stanovili.⁴²

⁴² Srov. BANÁŠ, J.; GERÓ, Š.; JUSKO, A.; ŠEFRANKOVÁ, E. *Didaktika výtvarnej výchovy*, s. 315 – 317.

3 VOLNÝ ČAS

„Pod pojem volný čas se běžně zahrnuje odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže nepatří do volného času vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče).“⁴³

Hofbauer popisuje ve své knize *Děti, mládež a volný čas*, pojem volného času jako dobrovolné činnosti předcházející očekávání, jež jedinci přináší příjemné zážitky a pocit uspokojení. Přičemž hlavními funkcemi volného času je: relaxace fyzická i psychická a rozvoj osobnosti jedince.⁴⁴

„Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“⁴⁵

Ve volném čase máme příležitost věnovat se svým koníčkům a zálibám, které nás baví a přinášejí nám radost, při nichž dochází jak k psychické tak také k fyzické relaxaci jedince. Je zcela jen na nás jak budeme se svým volným časem nakládat, jakým činnostem se budeme věnovat.

Je velice důležité již od útlého dětství aktivně ovlivňovat volný čas jedinců, učit je jak s ním nakládat. Při neorganizovaném trávení volného času může docházet k různým negativním jevům, děti svým chováním mohou ohrožovat jednak sami sebe, tak i své okolí.

Právě z tohoto důvodu volný čas dětí a mládeže nesmíme podceňovat, musíme pro ně mít širokou a pestrou nabídku volnočasových činností, které je budou bavit, a tím odvrátíme možné negativního trávení volného času. Přílišné přetěžování dětí v rámci volného času,

⁴³ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*, s. 15.

⁴⁴ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 13.

⁴⁵ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 274.

přemíra různých kroužků apod. zorganizovaná ze strany rodičů také není správná. Dítě poté nemá čas samo na sebe a rodiči zvolené volnočasové aktivity ho nemusí bavit a naplňovat, a tudíž může dojít ke stejné situaci jako při neorganizovaném trávení volného času.⁴⁶

„Jedním z cílů výchovy je naučit člověka rozumně využívat volného času, formovat jeho zájmy, podporovat centrální, hluboký, celoživotní zájem.“⁴⁷

3.1 VOLNÝ ČAS DĚTÍ

Děti disponují s velkým množstvím volného času, který tráví v různém prostředí. Buď doma, ve škole, v různých organizacích a institucích, kde jsou pod dohledem dospělých. Také ale mohou svůj volný čas trávit někde venku na ulici s partou vrstevníků, bez jakéhokoliv dozoru dospělých a právě v této situaci je nejvíce ohrožena jejich bezpečnost a výchova.

Samozřejmě prvotní je pro výchovu dítěte rodina, ta však nedisponuje dostatečnými kompetencemi k plnému zabezpečení volnočasových aktivit svých dětí. Rodiče jsou často velice pracovně vytíženi, tudíž na děti nemají tolik potřebného času, ale chybí jim zejména dostatečné materiální vybavení pro pestrou zájmovou činnost a odborná kvalifikace.

Dospívající jedinci mají tendence ke sdružování se ve skupinách, což rodina také nemá šanci plně zabezpečit. Je tedy na společnosti rodině nabídnout pomocnou ruku právě při aktivním a smysluplném trávení volného času svých potomků formou nejrůznějších volnočasových středisek s pestrou nabídkou činností, jelikož právě kvalitní výchova ve volném čase již od raného dětství má velký preventivní význam. Smutné je, že občas bývá právě volný čas velice podceňován.⁴⁸

3.2 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU

Děti potřebují svůj volný čas nějak korigovat, jelikož ještě nemají dostatek zkušeností s volným časem, proto potřebují citlivé vedení ze strany pedagoga. Pedagog volného času děti vede nenásilnou formou, nabízí jim pestrou škálu volnočasových aktivit a tím pádem si děti

⁴⁶ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*, s. 11 – 12.

⁴⁷ Tamtéž, s. 31.

⁴⁸ Tamtéž, s. 16.

mohou vybrat činnosti jim blízké, které konají dobrovolně a s radostí. Při pedagogickém ovlivňování volného času přihlížíme na zvláštnosti vedených jedinců jako je věk, mentální a sociální vyspělost a charakter rodinné výchovy.⁴⁹

Při výtvarné činnosti probíhá mezi učitelem a žákem specifický vztah postavený na vzájemné důvěře. Učitel musí zejména při výtvarné tvorbě být k žákům citlivý a empatický a musí umět pracovat s individualitou každého zvlášť. Učitel zde opouští roli autority a stává se rádcem, přítelem, organizátorem, motivátorem, iniciátorem.

Aby mohli žáci plně projevit a rozvíjet svou fantazii a tvořivost, musí k tomu mít vhodné a podnětné prostředí, kde se budou cítit dobře a bezpečně. Vytvoření takové atmosféry, kde žáci ztrácejí zábrany a naplno se ponoří do tvorby to je základem úspěchu každé tvořivé činnosti. Děti musí daná činnost nadchnout, musí je zaujmout, být pro ně spíše jakous hrou, poznáváním nového, volnou činností, než pasivním plněním zadaných úkolů.⁵⁰

Pedagog volného času není vázán osnovami a klasifikací, jak tomu bývá v klasické školní povinné docházce. To mu dává dostatečný prostor pro pedagogickou tvořivost a dostatečnou vhodnou motivaci.⁵¹

3.3 HRA

Hra je v období dětství nejčastější aktivitou, kterou nesmíme podceňovat. Jako hra může být označena jakákoli činnost zaměřena na jakýkoliv druh objektu, děti si nehrají pouze s hračkami, ale se vším co je na blízku a přijde jim alespoň trochu zajímavé, ať se jedná o zvířata, věci, tělo, apod.

Dětem přináší hra především radost a zábavu, ale díky hře mají také možnost učit se a poznávat nové a nové věci, techniky, dovednosti. Právě prostřednictvím her si osvojují dovednosti a vědomost. Nejde jim o konečný výsledek hry, ale o hru jako takovou. Cílem dítěte při hře tedy je radost ze hry samotné. To se projevuje například i v tom, že děti výsledky svých her často rádi a spontánně ničí.

Většina her zdravých dětí s dobrým rodinným zázemím je motivována především jejich vývojovými potřebami. Velká rozmanitost her souvisí se správně zvolenou motivací dítěte.

⁴⁹ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*, s. 16.

⁵⁰ Srov. BANÁŠ, J.; GERÓ, Š.; JUSKO, A.; ŠEFRANKOVÁ, E. *Didaktika výtvarnej výchovy*, s. 16.

⁵¹ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*, s. 40.

Kromě vývojových potřeb se na motivaci podílejí také potřeby sociální a estetické. Význam her je tedy těsně spjat s motivací, tedy vyvoláváním a uspokojováním individuálních potřeb hrajícího si dítěte. Význam her motivovaných potřebami buď vývojovými, estetickými či sociálními spočívá především v utváření různých vlastností osobnosti. Při hře dochází k učení i k vývojovým změnám dítěte zcela bezděčně.⁵²

Hra založena na relativně rovnoprávném vztahu dospělého a dítěte má příznivé účinky na dítě a kladně ovlivňuje jeho vztahy k osobám blízkým, kulturu, optimistického pohledu, zdravému sebevědomí, samostatnosti, socializaci a celkově všech jeho vlastností a k nalezení vlastní identity. Pomocí hry dítě rozvíjí jednak své dovednosti, vědomosti, vlohy, schopnosti, potřeby, postoje a charakterové vlastnosti.

Dospělí by se měli často a vhodně zapojovat do her dětí, děti tak cítí blízkost dospělého a tím se stávají stále více jejich skutečnými partnery. Každá společnost by měla brát v potaz dětskou individualitu a křehkost, měli bychom dokázat poskytnout optimální výchovu a vzdělání pro úspěšný start do života.⁵³

S věkem se obohacuje repertoár hrových námětů, oslabuje závislost na hračce, naopak stoupají nároky na technické zpracování, tzv. opravdovost hračky. Dítě začíná chápat smysl pracovní aktivity. Právě v tomto období se formují první pracovní návyky a postoje. „Práce“ je pro dítě příjemnou činností. Proto je důležité co nejvíce využívat tzv. hrovou motivaci k činnosti.⁵⁴

3.3.1 VÝZNAM HROVÉ A ZÁJMOVÉ AKTIVITY

Hra patří mezi nejoblíbenější a nejčastější dětskou činnost ve volném čase. Hra sama o sobě má také významný výchovný charakter v oblasti výchovy mimo vyučování jako kompenzace výuky a celková relaxace jedince. Během hry se děti tedy uvolní a odpočinou od všedních starostí. Pomocí hry děti nenásilnou formou vychováváme, poznáváme a působíme na rozvoj celé jejich osobnosti po stránce biologické, psychické a sociální.

Během hry dítě bezděčně získává nové informace, zkušenosti, dovednosti a schopnosti. Při samotné hře cítí děti radost a uspokojení. Hra je také vhodným prostředkem při pomoci se

⁵² Srov. MIŠURCOVÁ, V. ; SEVEROVÁ, M. *Děti, hry a umění*, s. 42 – 44.

⁵³ Tamtéž, s. 19 – 21.

⁵⁴ Srov. Kolektiv autorů. *Přehled vývojové psychologie*, s. 72.

socializací jedinců, učí děti zapojit se do hry, posiluje jejich sebepojetí i pojetí svého okolí, podřizování se pravidlům hry a osvojování si pravidel sociálního soužití. V období předškolního věku je hra dominantní činností jedince, což se mění při nástupu povinné školní docházky. Stejně jako se mění člověk během svého života, tak se mění i charakter hry a přístup k ní.⁵⁵

Zájmová činnost je aktivita konající se ve volném čase dětí a mládeže. Cílem této výchovy ve volném čase je rozvoj všestranné harmonické osobnosti jedince a rozvíjení schopností estetického cítění vhodným, a především aktivním a tvořivým využitím volného času. Zájmová činnost uspokojuje jednotlivce a pomáhá mu k osvojování kulturního trávení volného času, kde dítě může naplno rozvíjet svůj talent a své záliby.

V kolektivu žáků se formují psychické schopnosti, lidské a mravní vlastnosti, jako např. pomoc, porozumění, dobrosrdečnost, solidárnost, zodpovědnost, obětavost a sebedůvěra. Ve společnosti se také překonávají negativní jevy a vlastnosti jedinců jimiž jsou namyšlenost a egocentrismus. Výtvarná výchova má relaxační a terapeutický význam.⁵⁶

⁵⁵ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*, s. 93 – 94.

⁵⁶ Srov. BANÁŠ, J.; GERÓ, Š.; JUSKO, A.; ŠEFRANKOVÁ, E. *Didaktika výtvarnej výchovy*, s. 275 – 276.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Úvod

„Voda má pro děti téměř magickou přitažlivost. Budí v nich spontánní přání ji pozorovat a prozkoumat.“⁵⁷

Jako téma mé praktické části bakalářské práce jsem si zvolila jeden ze čtyř přírodních živlů – vodu. Vybrala jsem si tento živel, protože je pro mne ze všech čtyř živlů nejdůležitějším. Je základem všeho živého na zemi, nebýt vody, nebyl by život. Témata vody jsou také dobře výtvarně ztvárnitelná. Děti baví nejrůznější pohádky, příběhy, říkanky a nejrůznější hry o vodě, jako sledování vody samotné.

Cílem celého mého projektu je, představit a přiblížit dětem předškolní a mladšího školního věku poznání tohoto živlu a seznámení se s různými výtvarnými činnostmi jako jednou z možných variant náplně jejich volného času. Šlo mi především o rozvoj fantazie, tvořivosti, spontánní činnosti, uvolnění se, ale také uvědomění si těsné vazby člověka s přírodou a právě výše zmíněným přírodním živlem – vodou. Díky výtvarnému tvoření se dítě učí samostatnosti, trpělivosti, vytrvalosti, odpovědnosti, důslednosti, ale také spolupráci s ostatními jedinci.

Využívám zde prvky estetické, relaxační, citové, pohybové a literární.

Proč předškolní a mladší školní věk

„Děti v mateřské školce i na prvním stupni ZŠ při zkoumání, experimentování a objevování možností různých materiálů rozvíjejí dále svou tvořivost, hledají si vlastní kreativní pojetí a snaží se být sami sebou.“

Nalézají vlastní nezávislost a tajemství kombinace různých barev, Mají radost z objevování, těší je, když se jim podaří z ničeho udělat něco, a jsou na sebe pyšné, když dokážou opravdu něco obtížného.“⁵⁸

⁵⁷ REUYSOVÁ, E.; VIEHOFFOVÁ, H. *Jak s dětmi trávit volný čas*, s. 66.

⁵⁸ KOHLOVÁ, M. A. *Výtvarné hry pro děti*, s. 13.

Výtvarná tvorba zaujímá důležité místo zejména v předškolním věku jako jeden z výchovných prostředků. Pomocí výtvarné tvorby si děti osvojují okolní svět a souvislosti a vztahy mezi věcmi a lidmi.⁵⁹

V předškolním věku jsou děti nejvíce přístupné k jakýmkoli činnostem, tudíž je dobré právě v tomto věku je seznámit s přírodou, životním prostředím a nenásilnou formou je směřovat ochraně přírody a okolního prostředí.

Dítě se vyvíjí jak tělesně, tak i duševně, je plné fantazie a chuti do hry, objevování světa, prahne po získávání nových zkušeností a informací a tím rozvíjí svoji osobnost a dochází k harmonickému rozvoji po obou stránkách, tělesné i duševní. Tomuto rozvoji napomáhají právě činnosti hrové a zájmové, samostatná aktivní a tvůrčí činnost podporující rozvoj a seberealizaci dítěte.

Cílovou skupinou byly děti předškolní a mladšího školního věku v rozmezí 5 – 10 let. Děti navštěvující mateřské školy, základní školy, družiny a různé zájmové kroužky. Ve velké většině se jednalo o děti, které během školního roku navštěvovaly výtvarný kroužek, jenž jsem vedla, takže jsem se s většinou dětí již znala a věděla o jejich silných a slabých stránkách.

Projekt byl realizován v rámci dětského letního příměstského tábora pořádaného firmou M-tess - České Budějovice, který během školního roku nabízí různě zaměřené kroužky pro děti, i dospělé. Přes léto nabízí jak klasické tábory, tak především příměstské tábory zejména pro děti navštěvující zájmové kroužky.

Během školního roku mám možnost vést výtvarný kroužek určený dětem předškolního a mladšího školního věku. Při realizaci příměstského tábora jsem měla takřka volnou ruku. Vytvořila jsem tedy projekt s výtvarným zaměřením a seznámením se s jedním z přírodních živlů – vodou, pro věkovou skupinu 5 – 10 let. Projekt má název „Mladí umělci“.

Tábora se zúčastnilo 15 dětí ve věku 5 – 10 let. Z toho 10 dívek a 5 chlapců. Některé z dětí jsem již znala ze zájmového kroužku, s některými jsem se viděla poprvé.

⁵⁹ Srov. UŽDIL, J.; ŠAŠINKOVÁ, E. *Výtvarná výchova v předškolním věku*, s. 10.

Budova M-tessu se nachází poblíž Výstaviště v Českých Budějovicích, tudíž jsme většinu času trávil venku v přírodě, kde děti také měly možnost výtvarně tvořit. Náročnější výtvořiny jak na materiál, tak na prostory a čas jsme tvořily přímo v budově M-tessu.

Příprava projektu

Jelikož již rok pracuji jako vedoucí kroužku výtvarné výchovy pro děti předškolního a mladšího školního věku v M-tessu, znám jak prostory, kde výuka probíhá, zaměstnance, ale také děti navštěvující kroužek během školního roku, jimž je příměstský letní tábor zaměřený na výtvarnou tvorbu přednostně nabízen. Během školního roku ovšem probíhá výchova pouze v prostorách budovy M-tessu.

Zaměření výtvarného letního příměstského tábora jsem si vybrala záměrně na téma přírodních živlů, protože jsem již počítala s tím, že tento projekt vznikne právě z velké části také kvůli této bakalářské práci. Takže jsem si celý projekt „vytvořila“ zcela sama. Zvolila jsem si menší věkové rozmezí mezi 5 – 10 lety a maximální počet účastníků 15.

Příměstský tábor trvá vždy 5 pracovních dnů, tj. pondělí až pátek vždy od 8:00 do 16:00. Den jsem si mohla rozvrhnout také podle sebe, pouze s přihlédnutím nějaké časové rezervy na oběd. Při plánování výletů a různých exkurzí jsem musela vycházet z finančního omezení, které jsem měla. Jelikož byl celý tábor zaměřen na přírodní živel - vodu, snažila jsem se co nejvíce tomuto tématu přizpůsobit jak výlety, tak i samotnou výtvarnou tvorbu. Při prvotním plánování projektu jsem vycházela ze skutečnosti, že většina účastníků budou děti pravidelně navštěvující během školního roku výtvarný kroužek pod mým vedením, tudíž mají již nějaké zkušenosti s výtvarnou tvorbou a prací s různými materiály. Šlo mi především o to, podnítit v dětech snahu o další rozvoj nejen ve výtvarné oblasti.

Limitující pro mne bylo tedy dodržování režimu dne, to je příchod a odchod dětí, který se různě lišil, poté čas na oběd a následný odpočinek, materiální vybavení a v neposlední řadě finanční rozpočet. Pro úspěšný průběh celého projektu je důležité mít předem vše připravené, ať už se jedná o výtvarné pomůcky, naplánování výletů, vyzkoušení výtvarných technik, shromáždění literatury, pomůcek pro motivaci apod. Z důvodů možného nepříznivého počasí je také důležité mít v záloze připravený náhradní plán.

Pomůcky

Rudky, uhly, fixativ, prašné křídly, voskové barvy, fixy, pastelky, akvarelové barvy, vodové barvy, temperové barvy, kelímky, štětce, brčka, lepidla, nůžky, provázek, vlasec, kružítko, lepicí páska, papírové krabice od bot, čtvrtky velikosti A4, čtvrtky velikosti A3, balicí papír, krepové papíry, barevné papíry, papírové desky velikosti A3, plastová víčka od lahví, plastové lahve, kousky látek, párátko, slámky korkové špunty, pruh látky (cca 5m x 0,5m) bublifuky, drobné předměty (vlašské ořechy, luštěniny, kamínky, korálky, knoflíky, mušle, těstoviny), CD přehrávač, DVD přehrávač, hudební CD, filmové DVD, knihy

4.2 VODA

Vodu jsem si vybrala jednak proto, protože všechny formy života jsou závislé na tomto živlu, většinu povrchu Země pokrývá voda, ale zejména z toho důvodu, že právě tento živel mi přijde nejvíce nedocenený. Lidé vodu berou jako samozřejmost, nad kterou se nikdo nepozastavuje do té doby, než o ní přijde.

Děti se mají dozvědět více o vodě, proč je v našem životě tak důležitá, co nám umožňuje, co způsobuje její nedostatek a naopak její přebytek. Dále si budeme vyprávět o vodě vyskytující se v přírodě, tj. potoky, řeky, rybníky, moře, oceány a jaká zvířata kde žijí.

Děti by se měly seznámit s rybníky, moři a jejich obyvateli, možnostmi cestování nad hladinou i pod ní. O tom jakou má barvu, jak chutná mořská voda, co všechno žije pod hladinou, co tam roste. Vyvolání vzpomínek na dovolenou u moře. Promítání dokumentu BBC o životě pod hladinou. Návštěva vodní elektrárny v Písku, projížďka parníkem, pouštění lodiček po vodě. Jaké mořské zvíře mám rád, jaké mořské zvíře bych chtěl být.

Pro co nejlepší rozvoj živlového vcítění a myšlení je vhodné si možnosti denního setkávání člověka s vodou s dětmi podrobně vyjmenovat:

Voda v přírodě

Pramen – voda v hlubinách, sílící a slábnoucí proud, potoky, vodopády

Podoby vody – kaluž, studánka, rybník, řeka, moře, jezero, led

Dešťový mrak – mrholení, mlha, kapky, liják

Zmrzlá voda – jinovatka, krystalky vody, cesty vloček, ledové květy

Vlastnosti vody – chladná x horká, kalná x průzračná, klidná x divoká

Svět vody v rukou člověka

Kudy teče voda – vodovody, pumpy, kašny, fontány

Vodní stavby – mosty, lávky, jezy, přehrady

Vodní doprava – lodě, ponorky

Člověk a voda

Jakou vodu potřebujeme – pitná voda, voda na koupání a na mytí

Plavecké styly – kraul, prsa, motýlek, znak⁶⁰

⁶⁰ Srov. ROESELVÁ, V. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*, s. 75 – 76.

VÝTVARNÉ ČINNOSTI

4.2.1 Ostrov snů

Výtvarná činnost: Ostrov snů – skupinová práce ve dvojicích

Cíl: Rozvoj výtvarné tvořivosti, jemné motoriky, překonání studu, podpora spolupráce ve dvojicích, podpora komunikačních schopností.

Motivace: Vyprávění si o svém snovém ostrově, jak asi vypadá, jaká tam žijí zvířata, o tom koho by jsme na něj vzali, pohádka *Piráátův poklad*.

Pomůcky: balicí papír, pastelky, stopky, pohádka *Piráátův poklad*⁶¹ (Viz. Příloha)

Postup: Děti se rozdělí do dvojic pomocí losování. Z klobouku si tahají obrázkové pexeso. Ti, kteří mají stejné obrázky, vytvoří dvojice. Ve dvojicích si pohodlně sednou na koberec, kde mají nachystaný balicí papír a pastelky. Domluví se, kdo bude začínat kreslit jako první. Učitel dá povel ke startu a první dítě začíná kreslit. Po určité době (cca 3 minuty) dá učitel povel pro výměnu dětí a v kresbě pokračuje druhé dítě ze dvojice. Takto se děti střídají, dokud není výtvar hotový. Vždy kreslí pouze jeden z dvojice. Společnými silami vytváří svůj vlastní ostrov snů.

Závěr: Po dokončení výtvarů je učitel pověsí na šňůru a uspořádá se výstava *Ostrova snů*. Všechny děti si své výtvary prohlídnou a poté každá ze dvojic svůj ostrov představí ostatním. Popíše, kde se ostrov nachází, kdo na něm žije, co na něm roste. Nakonec si ještě připomeneme pohádku *Piráátův poklad* a bavíme se s dětmi o jejím obsahu, o tom jak se nevyplácí být lakomý a o tom, jak si děti sami představují svůj vlastní poklad.

Reflexe činnosti: Náhodné rozdělování dětí do dvojic jsem zvolila záměrně z toho důvodu, aby se děti mezi sebou lépe poznaly a opadl z nich počáteční ostych a nervozita. Losy formou obrázkového pexesa děti nadchly. Musela jsem také zvolit tuto variantu, jelikož všechny děti ještě neumí číst. Děti se mne z počátku ptaly, co mají nakreslit. Řekla jsem jim, ať nakreslí cokoli, nebo kohokoli koho by chtěli mít na svém ostrově, bez ohledu na reálnost přání.

Děti spolu ve dvojicích výborně komunikovaly, domlouvaly se a navzájem si pomáhaly. Měla jsem obavy, že námět pohádky se hodně podepíše na samotných výtvorech, ale byla jsem mile překvapena, že se tomu tak nestalo.

⁶¹ MACHOLDOVÁ, T.; RYŠAVÝ, M. *Výtvarné práce s pohádkami*, s. 15.

4.2.2 Zlatá ryba

Výtvarná činnost: Zlatá ryba

Cíl: Rozvoj fantazie, jemné motoriky při kresbě a stříhání, vnímání rozmanité barevnosti různých odstínů jedné barvy. Relaxace při poslechu písni.

Motivace: Pohádka *O kouzelné rybce*, vyprávění si o svých tajných přání.

Pomůcky: čtvrtky, nůžky, tužky, voskové barvy, barevné papíry, lepidlo, provázek, pohádka *O kouzelné rybce*⁶² (Viz. Příloha)

Postup: Děti si sami na čtvrtku nakreslí jednoduchý obrys ryby, který poté buď sami, nebo s pomocí vystříhnou. Poté si natrhají kousky barevných papírů, které znázorňují rybí šupiny. Každou šupinku zvlášť natírají lepidlem a lepí na šablonu ryby. Tu pak mohou dotvořit ještě voskovými barvami. Nakonec, když je ryba hotová, do ní udělají opatrně nůžkami díru a tou protáhnou provázek. Ryby pověsíme na šňůru a prohlédneme si je.

Závěr: Všechny rybky vystavíme, společně si je prohlížíme, děti hledají tu svou mezi ostatními výtvary, každý nám svou rybu představí, jak se jmenuje, kde žije, čím se živí apod. S dětmi si povídáme o různých druzích ryb sladkovodních i mořských a poté si ryby prohlížíme na obrázcích. Všimáme si tvarů, velikostí, barev.

Reflexe činnosti: Při této činnosti jsem zjistila, jak jsou děti bezmocné, když nemají předem danou předlohu, či názornou ukázkou, jak by měl konečný výtvar vyznat. Když jsem rozdala papíry, na které měly děti podle své vlastní fantazie nakreslit obrys ryby, většina z nich si nevěděla rady, jak mají rybu nakreslit. Ptaly se, zda nemám připravené šablony. Když první dítě nakreslilo svůj vlastní obrys ryby, všichni se ho snažily napodobit. V této činnosti se bohužel projevilo to, jak je již od raného věku dítěte jeho fantazie korigována právě různými šablonami a škatulkami ze strany dospělých.

Pohybová činnost: Ryby, kachny, žáby (Viz. Příloha)

4.2.3 3D Akvárium

Výtvarná činnost: 3D akvárium

Cíl: Rozvoj fantazie, jemné motoriky při stříhání, lepení a navazování rybiček na vlasce. Rozvoj spolupráce.

⁶² Srov. VONDROVÁ, P. *Výtvarné hry a pohádky*, s. 37.

Motivace: Povídání si o rybách, jaké máme druhy. Kdo má doma akvárium, jak se správně starat o rybičky v akváriu, čím je krmit, jak akvárium čistit apod. Poslech CD se zvuky moře

Pomůcky: krabice od bot , čtvrtky, barevné papíry, pastelky, lepidlo, tempery, štětce, kelímky, vlasec, izolepa, kružítko, CD přehrávač, CD se zvuky moře

Postup: Děti natrou vnitřek krabice od bot modrou temperou, znázorňující vodu. Během schnutí krabice, si vyrobí různé mořské živočichy a rostliny. Ty si nakreslí na čtvrtky, či barevné papíry a poté je vystřihnou. Do každé ryby udělá učitel dětem kružítkem díрку, kterou si už děti sami provléknou vlasec na zavěšení. Stejným způsobem udělá učitel do vrchní strany krabice dířky a děti si pak sami provlečou a zavěsí ryby. Různé rostliny, kameny apod. si děti nalepí přímo do krabice. Vnější strany krabice polepí barevným papírem. Během samotné výtvarné tvorby děti poslouchají CD se zvuky moře.

Závěr: Když jsou děti s akvárii hotovy, vystavíme všechny výtvary vedle sebe, pohodlně se posadíme na koberec a při poslechu hudby se zvuky moře si výtvary v tichosti prohlížíme. Poté každé dítě představí svůj výtvar a řekne ostatním, jaké živočichy a rostliny se v jeho akváriu nacházejí.

Reflexe činnosti: Z této činnosti jsem měla z počátku poněkud obavy. Bála jsem se, zda i menší děti zvládnou akvárium vyrobit. Stalo se však něco, s čím jsem nepočítala, starší děti prvotně pomáhaly těm menším a teprve pak dělaly své akvárium. Děti byly při činnosti samotné, i z výsledných děl naprosto nadšené. Pro velkou většinu to byl jejich první hmatatelný, prostorový výtvar, tudíž něco nového neobvyklého. Děti si s akváriem ještě dlouho po dokončení práce „hrály“. Překvapily mne i reakce rodičů, kteří v drtivé většině nevěřili, že jejich ratolest zvládla takový výtvar. Při této činnosti se mi potvrdilo, že děti v mateřských školách, či družinách si většinou spíše kreslí a dělají pro učitele méně náročnější výtvary.

4.2.4 Nadpřirozené vodní bytosti

Výtvarná činnost: Nadpřirozené vodní bytosti

Cíl: Rozvoj fantazie při vymyšlení a tvorbě vodních nadpřirozených bytostí.

Motivace: Vyprávění si o vodních nadpřirozených bytostech (víly, vodníci...). Procházka v přírodě. Návštřva pohádkové kovárny v Selibově u Písku.

Pomůcky: čtvrtky, barevné papíry, tužky, nůžky, lepidlo, pastelky, vodové barvy, lepidla se třpytkami, štětce, kelímky na vodu, papírové desky A3

Postup: Děti se po prohlídnutí pohádkové kovárny pohodlně usadí venku v trávě a přemýšlí nad svou vodní bytostí, poté znázorní svou bytost, přičemž mohou zvolit jakékoliv pomůcky a jakékoliv materiál.

Závěr: Všechny výtvary vystavíme v trávě a společně si je prohlédneme, děti mohou a nemusí svou vodní bytost představit ostatním.

Reflexe činnosti: Děti volná tvorba zprvu zaskočila, přišlo jim zvláštní, že mají naprosto volný prostor pro svou tvorbu. Dala jsem jim také neomezený čas na dokončení svých výtvorů. Po počátečním ostychu se do tvorby pustily naplno a nakonec byly všichni včetně se mnou sami překvapeni s pestrostí svých fantazijních představ. Děti byly také velice překvapeny z tvorby venku pod širým nebem přímo u pohádkové kovárny. Ptaly se, kde jsem vzala všechny materiál pro výtvarnou tvorbu. Výtvarná tvorba venku pro ně byla něčím novým a velice se jim to zamlouvalo.

I když se jednalo o pohádkovou kovárnu, většina vystavených exponátů byla spíše z vodní říše, což jsem samozřejmě měla dopředu zjištěno.

Pohybová činnost: Žáby a čáp (Viz. Příloha)

4.2.5 Vodní bubliny

Výtvarná činnost: Vodní bubliny

Cíl: Rozvoj fantazie, vnímání barevnosti a rozmanitosti tvarů, rozvoj jemné motoriky při vystřihování, uvolnění se, relaxace.

Motivace: Foukání bublin pomocí bublifuků.

Pomůcky: čtvrtky, tužky, bublifuky, pastelky, voskové barvy, křídly, nůžky

Průběh: Každé dítě si vezme čtvrtku a různé barvy, kterými bude dále tvořit. Poté si na čtvrtku nakreslí tužkou velký obrys bubliny, tu podle vlastní fantazie dotváří pomocí nejrůznějších barev. Když je bublina hotová, děti ji vystřihnou a dílo je hotovo.

Závěr: Jakmile mají děti výtvary hotové, učitel je různě polepí po třídě a děti poté hledají svůj výtvor.

Reflexe činnosti: Při této aktivitě šlo zejména o celkovou relaxaci a odpočinek dětí, což se myslím povedlo.

4.2.6 Mořská příšera

Výtvarná činnost: Mořská příšera

Cíl: Rozvoj fantazie, jemné motoriky, relaxace.

Motivace: Povídání si o oblíbených mořských živočiších, jak jsou velká, jakou mají barvu, čím se živí, jak dýchají. Pouštění dokumentu BBC - *Život pod hladinou*.

Pomůcky: čtvrtky, prašné křídly, akvarelové barvy, kelímky na vodu, štětce, DVD přehrávač, DVD dokument BBC - *Život pod hladinou*

Průběh: Děti malují podle své fantazie mořského živočicha, který může být i zcela nereálný

Závěr: Po dokončení všech prací si příšery prohlédneme, každý nám představí svoji příšeru a něco nám o ní poví.

Reflexe činnosti: Děti byly nadšené z dokumentu, který jsem jim pustila, seděly a mlčky sledovaly. Poté se ihned pustily do tvorby svého fantazijního živočicha, u čehož mezi sebou vesele a hlasitě komunikovaly, obrázky si navzájem ukazovaly. Každý obrázek byl opravdu originál, při kterém děti opravdu popustily uzdu své fantazie.

4.2.7 Dešťová hůl

Výtvarná činnost: Dešťová hůl

Cíl: Rozvoj fantazie, jemné motoriky, relaxace.

Motivace: Poslech relaxační hudby se zvuky deště

Pomůcky: plastové lahve, drobné předměty (korálky, knoflíky, luštěniny...), barevné papíry, lepidlo, pastelky, CD přehrávač, relaxační CD se zvuky deště

Průběh: Každé dítě má svoji plastovou lahev, do které vsype různé drobné předměty (korálky, knoflíky, luštěniny...), lahev naplní asi do třetiny, uzavrou a vyzkouší si, jaký zvuk vydává. Mohou buď přidat nebo ubrat náplň lahve. Poté natrhají malé kousky barevných papírů, lahev postupně natírají lepidlem a barevnými papíry polepují celou lahev. Kdo chce, může si ji nakonec ještě dotvořit pastelkami. Během práce děti poslouchají relaxační hudbu se zvuky deště.

Závěr: Po dokončení všech dešťových hůlí si děti pohodlně sednou do kruhu na koberec, zavřou oči a hrají na své nástroje.

Reflexe činnosti: S touto činností se všechny děti setkaly poprvé, tudíž to pro ně bylo nové a neobvyklé. Činnost je velice bavila, různě sypaly a zase ubíraly drobné předměty ve svých lahvích a poslouchaly, jak jejich dešťová hůl mění zvuk. Při polepování lahve byly děti i lahve ulepené od lepidla, s čímž jsem počítala. Výsledný dojem z celé činnosti jim to však nezkazilo. Zbytek dne strávily hraním na své nové nástroje.

4.2.8 Mořské vlny

Výtvarná činnost: Mořské vlny

Cíl: Rozvoj fantazie, jemné motoriky, relaxace.

Motivace: Povídání o moři, vlnách, o tom jak vznikají, projížďka parníkem (České Budějovice – Hluboká nad Vltavou).

Pomůcky: čtvrtky, kelímky na barvy smíchané s vodou, temperové barvy, štětce, mušle, kamínky, modrý krepový papír, papírové desky A3

Průběh: Děti tvoří štětcem namočeným v temperě zředěné vodou. Štětec si vždy namočí do barvy a poté vloží štětec do úst a malují pouze ústy, bez pomoci rukou. Zanechávají různé stopy představující mořské vlny. Kdo chce, může u tvorby zavřít oči.

Závěr: Po dokončení všech mořských vln si obrázky rozložíme na trávu, pokrytou modrým krepovým papírem znázorňující moře. Tak nám vznikne moře i s vlnami. Děti mohou ještě společně dílo dodělat pokládáním mušlí a kamínků.

Reflexe činnosti: Děti dopředu věděly, že se bude tvořit venku, jelikož si každé dítě samo neslo papírové desky. Bála jsem se, aby z toho nebyly otrávené, že musí něco nést nebo, aby desky někde nenechaly, ale jejich nadšení a natěšení na venkovní výtvarnou činnost jim to nedovolilo.

Děti byly překvapené z toho, že při tvorbě nemohou používat ruce. Z počátku se ostýchaly, ale jakmile začaly tvořit, práce je bavila. Velká většina měla také při tvorbě zavřené oči. Nakonec byly překvapené, jaká dílka bez pomoci rukou dokázaly vytvořit.

4.2.9 Lodička

Výtvarná činnost: Lodička

Cíl: Rozvoj fantazie, jemné motoriky.

Motivace: Povídání si s dětmi o jezerech, řekách, mořích a různých lodích, které kdy viděli, případně zda-li se na nějaké lodi plavily. Na obrázcích si děti mohou prohlédnout obrázky různých typů lodí, parníků apod. Pohádka *O lodičce*.

Pomůcky: skořápky od vlašských ořechů (půlky), korkové zátky, párátko, textilní zbytky, nůžky, lepidlo, štětce, kelímky, fixy, obrázky lodí, pohádka *O lodičce*⁶³ (Viz. Příloha)

Průběh: Každé dítě dostane svoji vlastní skořápku znázorňující loďku. Korkovou zátku libovolně pokreslí fixy a vlepí do skořápky. Z látky vystřihnou čtverec, znázorňující vlajku, který přilepí na párátko, které zapíchnou do korkové zátky a lodička je hotova.

⁶³ VONDROVÁ, P. *Výtvarné hrátky a pohádky*, s. 17.

Závěr: Po dokončení výtvorů si všechny lodičky prohlédneme, vyfotíme a jdeme ven, kde je pustíme po řece.

Reflexe činnosti: Záměrně jsem zvolila tuto činnost po návratu z výletu parníkem, kdy jsou ještě dojmy živé. Výtvarná činnost byla pro děti trochu náročnější, co se týká zručnosti, ale opět starší děti pomáhaly mladším. Konečné pouštění lodiček po vodě děti bavilo. Před samotným pouštěním lodiček, jsem všem dětem vysvětlila, že si loďku mohou ponechat, že ji nemusí pouštět po vodě, aby poté nebyly smutné, protože když už ji po vodě pustí, odpluje a nebudou si ji moci vzít domů. Všechny děti kromě dvou sourozenců loďky pustily po vodě.

Pohybová činnost: Přejdí lávku (Viz. Příloha)

4.2.10 Dešťová mračna

Výtvarná činnost: Dešťová mračna

Cíl: Rozvoj jemné motoriky při stříhání nůžkami, seznámení s atypickým výtvarným nástrojem – houbičkou.

Motivace: Procházka v dešti

Pomůcky: karton, houbičky na nádobí, temperové barvy zředěné vodou, tužky, nůžky, izolepa, provázek, kelímky

Průběh: Děti si na kartony nakreslí obrys mraku a dešťových kapek, které pomocí houbičky namáčené v temperových barvách dotvoří, nechají zaschnout a následně mrak i dešťové kapky sami nebo s pomocí vystříhnou. Nastříhají si různě dlouhé provázky, které pomocí izolepy připevní na zadní stranu mraku. Druhé konce provázků připevníme opět pomocí izolepy, tentokrát k dešťovým kapkám.

Závěr: Hotové výtvoří rozvěsíme po třídě a prohlédneme si je.

Reflexe činnosti: Děti výtvarná činnost nadchla. Bavilo je tvořit neobvyklým nástrojem – houbičkou. Mnozí z nich se s touto technikou setkali poprvé.

Pohybová činnost: Rybičky, rybičky, rybáři jedou (Viz. Příloha)

4.2.11 Barevné ryby

Výtvarná činnost: Barevné ryby – koláž

Cíl: Rozvoj citlivého používání barev, seznámení s novými nástroji pro tvorbu (korkové špunty). Rozvoj spolupráce.

Motivace: Pohádka *O rybce cestovatelce*.

Pomůcky: velký arch papíru, korkové špunty, temperové barvy, kelímky, pohádka *O rybce cestovatelce*⁶⁴ (Viz. Příloha)

Průběh: Na velký arch papíru učitel nakreslí velkou rybu. Tu poté všechny děti dohromady pomocí tiskátek (korkových špuntů) namáčených do barev potiskají, a tak vzniknou barevné šupiny.

Závěr: Po dokončení ryby můžeme zbytek papíru domalovat temperami a vytvořit tak iluzi moře.

Reflexe činnosti: V této činnosti šlo zejména o rozvoj spolupráce mezi dětmi. Starší děti upřednostňovaly menší.

4.2.12 Duhový deštník

Výtvarná činnost: Duhový deštník

Cíl: Rozvoj tvořivosti a fantazie, rozvoj jemné motoriky při stříhání a trhání papíru.

Motivace: Povídání si o duze, o tom jak vzniká, jaké má barvy, povídání o deštnících, jaké nosí maminky a jaké tatínci. Pohádka *Prodavač deštníků*.

Pomůcky: čtvrtky, barevné papíry, tužky, nůžky, lepidlo, vodové barvy, štětce, pastelky, pohádka *Prodavač deštníků*⁶⁵ (Viz. Příloha)

Průběh: Děti si na čtvrtku nakreslí jednoduchý obrys deštníku, který poté vystříhnou. Natrhají si malé kousky barevných papírů, kterými polepují celý deštník, nebo ho mohou různě pomalovat. Než deštník uschne, děti na čistou čtvrtku nakreslí nebo namalují podklad pro deštník (nebe, dešťové kapky, mraky, duha,...), který poté na čtvrtku nalepí.

Závěr: Po dokončení si všechny výtvořiny prohlédneme.

Reflexe činnosti: Obrys deštníku jsem nakreslila před samotnou činností na tabuli s tím, že každé dítě si ho nakreslilo na papír samo. Překvapily mne zejména dívky, které obrys několikrát překreslovaly, protože se jim zdál nepřesný. Menším dětem se naopak do práce pustily s vervou, a s chutí kreslily, stříhaly a trhaly. Děti baví činnost, při které mohou trhat papír. Musela jsem je však korigovat, aby papír zbytečně moc nemačkaly a netrhaly na moc malinké kousičky. Záměrně jsem jim dala více možností, jak deštník dotvořit, což se jim líbilo a většina použila veškerý dostupný materiál. Menší děti měly občas problém při stříhání nůžkami, obrysy měly „okousané“. Starší dívky jim samy od sebe se stříháním pomáhaly. Jen se jim příliš nechtělo do uklízení, po celé třídě totiž byly po zemi malinké kousičky barevných papírů. Výtvořiny se velice povedly.

⁶⁴ MACHOLDOVÁ, T.; RYŠAVÝ, M. *Výtvarné práce s pohádkami*, s. 79.

⁶⁵ Tamtéž, s. 37.

4.2.13 Neposedné kaňky

Výtvarná činnost: Neposedné kaňky

Cíl: Rozvoj kreativity a fantazie.

Motivace: Už se Vám někdy stalo, že jste na papír omylem udělaly kaňku? My si jí teď uděláme schválně. Výlet do vodní elektrárny v Písku. Poslech písní z pohádky *Zlatovláska*.

Pomůcky: čtvrtky, barevné tuše, misky, slámky, prašné křídly, CD přehrávač, CD písní z pohádky *Zlatovláska*

Průběh: Doprostřed papíru dětem nanese kapku tuše, kterou rozfoukávají pomocí slámky do všech stran. Čtvrtkou mohou různě otáčet. Rozfoukanou skvrnu dokreslí křídami podle vlastní fantazie. Hlídáme děti, aby při foukání odpočívaly, aby je nebolela hlava.

Závěr: Po dokončení všech výtvorů je necháme uschnout a poté si je všechny prohlédneme a každý nám popíše své dílko, co představuje.

Reflexe činnosti: K mému úžasu většina dětí vytvářela za pomoci rozfoukávání obrázky poprvé. Činnost je velice bavila, musela jsem je ale korigovat v odpočinku, aby je nebolela hlava. Výtvary se velice povedly.

Pohybová činnost: Pozor žralok (Viz. Příloha)

4.2.14 Papírové příšery

Výtvarná činnost: Papírové příšery – koláž z barevných papírů

Cíl: Rozvoj jemné motoriky a fantazie.

Motivace: Pohybová aktivita *Pozor žralok!* (Viz. Příloha).

Pomůcky: čtvrtky, barevné papíry, lepidlo, balicí papír, pastelky, fixy, krepové papíry

Průběh: Děti si natrhají barevné papíry na malé kousky. Poté si tužkou rozvrhnou na papír obrázek, který budou tvořit, nanesou lepidlo a kladou barevné papíry na papír vedle sebe a tím tvoří koláž.

Závěr: Když máme všechny výtvary hotové, dáme na koberec velký arch balicího papíru, který znázorňuje krajinu, kde papírové příšery žijí. Děti tuto krajinu vytvoří pomocí pastelek, fixů a mohou vytvořit různé plastické skály pomocí krepového papíru, který mačkají a následně na balicí papír lepí.

Reflexe činnosti: Činnosti, při kterých se může něco trhat apod., děti velice baví. Baví je také, když jim dám možnost obrázek tvořit pomocí nejrůznějších výtvarných materiálů a pomůcek. Při tvoření na balicím papíru se starší děti více prosazují než mladší, je proto třeba jejich činnost nenásilnou formou korigovat.

4.2.15 Pirátská loď

Výtvarná činnost: Pirátská loď

Cíl: Rozvoj tvořivosti, fantazie, jemné motoriky.

Motivace: Pohádka *Kuchař Antonio a piráti*.

Pomůcky: čtvrtky, vodové barvy, temperové barvy, štětce, kelímky, lepidlo, těstoviny různých tvarů a barev, barevné papíry, pohádka *Kuchař Antonio a piráti*⁶⁶ (Viz. Příloha)

Průběh: Děti na čtvrtku namalují vodovými či temperovými barvami loď, ostrov, moře, oceán, či jiný motiv. Různé části obrázku poté můžeme dotvořit vlepováním různých druhů těstovin, nebo nalepením papírové lodičky, kterou dětem pomůžeme vytvořit.

Závěr: Po dokončení a zaschnutí všech děl uspořádáme výstavu a vyprávíme si s dětmi o jejich lodi, kdo na ní cestuje, kam loď pluje apod.

Reflexe činnosti: Činnost, kde děti mohou používat zajímavé a neobvyklé materiály, které doposud ve výtvarné tvorbě nepoužívaly, děti velice bavila. Bohužel těstoviny přilepené na papíře bohužel dlouho nevydržely, tudíž děti obrázky dotvářely pomocí papírových lodiček. I tak se výtvary moc povedly.

⁶⁶ Srov. MACHOLDOVÁ, T.; RYŠAVÝ, M. *Výtvarné práce s pohádkami*, s. 17.

ZÁVĚR

Všechny děti, díky nimž jsem mohla svůj projekt realizovat, během roku navštěvují nejružnější zájmové kroužky, školní družiny, někteří z nich navštěvují výtvarný kroužek, který vedu já osobně.

Bohužel jsem během projektu zjistila, že některé děti vůbec neumí, nebo se bojí naplno projevit svou fantazii, a tvořit tak jak je zrovna napadne, bez daných hranic v podobě tématu či šablon. Děti jsou zvyklé pracovat podle určité předlohy na obrázku, či předem vytvořené šablony.

Děti, které během školního roku navštěvují výtvarný kroužek, jenž vedu, začínaly tvořit jako první, nebály se kritiky či posměchu ostatních či mého, protože jsou již zvyklé na to, že jim dám prostor pro vlastní fantazijní tvorbu, za kterou je nekárám, ale naopak chválím. Do práce se pouštěly s vervou a během činnosti samotné byly ponořené do svého vlastního světa fantazie a myšlenek.

Myslím si, že dnešní děti jsou ve velké většině zvyklé pracovat podle předem daných šablon. Tyto výtvary jsou pak téměř identické. Jsou to takové rychlé líbivé obrázky určené zejména pro oko rodiče, kterým většinou nepředchází téměř žádná motivace.

Velice mne překvapilo zejména při jedné činnosti, kdy děti se zavázanýma očima vytvářely pastelkami po papíře nejružnější obrazce, které poté ještě rozmývaly vodou, pozdější reakce jejich rodičů. Děti byly z této činnosti velice nadšené. Avšak se nejednalo o právě „reprezentativní“ obrázek, který si rodiče doma vystaví. Byly to spíše fleky neurčitých tvarů i barev. Ale děti byly při samotné tvorbě velice nadšené a činnost je bavila.

Všichni rodiče, kteří si ten den své děti přišli vyzvednout, měli na obrázky stejné reakce. Ani jeden z rodičů dítě za výtvar nepochválil a dokonce velká většina z nich my obrázky vrátila se slovy ať ty „mazanice“ vyhodím. Potom se ale nemůžeme divit, že děti se zcela spontánního projevu své vlastní fantazie bojí právě z důvodu nepochopení či dokonce negativní kritiky ze strany jim nejbližších, tedy rodičů.

Je lepší mít doma na lednici deset obrázků podle šablony bez fantazie a dítě, které výtvarná činnost nebaví, nebo ji dělá zcela mechanicky, či jednu „mazanici“ a spokojené dítě, které se nebojí projevit to co je uvnitř něj?

Při zadání volného tématu děti po sobě většinou koukaly a nevěděly, co mají kreslit. Čekaly na výtvar prvního dítěte, který se pak často opakoval u ostatních. Neustále po mě nevěřice

pokukovaly. Během dalších aktivit si začaly zvykat na to, že je nikdo za jejich díla kárat nebude a pomalu dávaly průchod své fantazii, až se zcela uvolnily a tvořily, jak je zrovna napadlo.

Na dětech, se kterými jsem se doposud nesetkala, bylo také vidět, že nejsou zvyklé na motivaci před samotnou činností. Když jsem jim četla pohádky, nebo pouštěla hudbu, bylo na nich vidět jejich překvapení. Při první tvorbě venku my zpočátku ani nevěřily, že jsem vzala všechny pomůcky a že opravdu budou moci tvořit venku na trávě a ne ve třídě. Tyto neobvyklé motivace, činnosti a používání nejrůznějších materiálů a technik děti velice bavilo.

Během celého týdne s dětmi mi šlo zejména o to, aby je mnou zvolené činnosti bavily, byly pestré. Tudíž jsem výtvarné činnosti různě prokládala výlety, pohybovými aktivitami, pohádkami, básničkami, relaxací při poslechu hudby atd.

Při tvorbě manuálně náročnějších výtvorů, či pohybových aktivit starší děti prvotně pomáhaly menším, což mne velice mile překvapilo, čekala jsem tyto reakce spíše u dívek, ale „pomocníky“ mladším dětem dělali spíše starší chlapci. Ti také neustále chtěli pomáhat i mě, při přípravě na danou činnost, či při úklidu.

Dětem jsem byla během celého týdne spíše jakýmsi kamarádem, rádcem při různých dotazech týkajících se technického provedení daného díla. Děti ke mně byly velice otevřené, často se mi svěřovaly se svými problémy a pocity, což pro mne bylo velice hezké vyznání důvěry.

V teoretické části bakalářské práce zmiňuji důležité předpoklady pro rozvoj celkové tvořivosti jedince, jimiž jsou zejména: uvolněná a přátelská atmosféra, kde se děti cítí bezpečně a tudíž se nebojí naplno projevit svou fantazii, ponechání prostoru, možnosti volby materiálů i techniky, citlivě zvolená motivace s přihlédnutím na věkové a individuální zvláštnosti dětí, různorodý výtvarný materiál s přihlédnutím ke schopnostem dětí, a samozřejmě citlivost, empatie a individuální přístup ke každému dítěti zvlášť.

Troufám si tvrdit, že všechny tyto výše zmíněné předpoklady jsem během samotného praktického průběhu výtvarného projektu dodržovala podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, a jestliže považujeme za výtvarnou tvořivost proces během něhož vzniká nové dílo, prostřednictvím jehož autor komunikuje se svým okolím, při němž může být sám sebou a naplno beze strachu projevit svou fantazii, realizovat a uplatnit své nápady, myšlenky a postoje, tak si myslím, že jsem svůj cíl splnila.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

ALLEN, K. E., MAROTZ L. R., *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*, Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-055-0.

BABYRÁDOVÁ, H. *Výtvarná dílna*. Praha: TRITON, 2005. ISBN: 80-7254-705-4.

BANÁŠ, J. GERÓ, Š. JUSKO, A. ŠEFRANKOVÁ, E. *Didaktika výtvarnej výchovy*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1989. ISBN 80-08-00013-9.

BAUDISOVÁ, A.; JENGER – DUFAYETOVÁ, Y. *Hry a cvičení pro dramatickou výchovu v mateřské a základní škole – Rozvoj vyjadřování a komunikace dětí*, Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-178-9.

BEAN, R. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*, Praha: Portál, 1992. ISBN 80-7178-035-9.

ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. Tišnov: SURSUM, 1997. ISBN 80-85799-03-0.

DACEY, J. S.; LENNON, K. H. *Kreativita*, Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-903-9.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

JAKOUBKOVÁ, V.; PACKOVÁ, J.; PEJŠOVÁ, J. *Výtvarná výchova v mateřské škole /dílčí metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy/*, Praha: VÚP Naše vojsko, 1988. ISBN nevedeno.

KIRCHNEROVÁ, V.; RUBEŠOVÁ, R. *Hravé tvoření pro malá stvoření*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-524-0.

KOHLOVÁ, M. *200 výtvarných činností: Náměty pro tvořivost dětí od 3 let*, Praha: Portál, 1996. ISBN 80-85282-90-9

KOHLOVÁ, M. *Výtvarné hrátky pro děti*, Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-163-8.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Přehled vývojové psychologie*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 1999. ISBN 80-7067-953-0.

KÖNIGOVÁ, M. *Tvořivost = kreativita*. Praha: Univerzita Karlova - Filozofická fakulta, 1999. ISBN 80-85899-71-X.

KÖNIGOVÁ, M. *Tvořivost: Techniky a cvičení*, Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1652-7.

MACHOLDOVÁ, T.; RYŠAVÝ, M. *Výtvarné práce s pohádkami – 52 jednoduchých návodu s krátkými pohádkami*, Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-019-4.

MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. Brno: Masarykova univerzita - Pedagogická fakulta, 1998. ISBN 80-210-1880-1.

MIŠURCOVÁ, V., SEVEROVÁ, M. *Děti, hry a umění*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-18-8.

PÁVKOVÁ, J.; HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; HRDLIČKOVÁ, V.; PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

REUYSOVÁ, E.; VIEHOFFOVÁ, H. *Jak s dětmi trávit volný čas: Náměty, nápady, návody pro děti od 4 do 14 let*, Praha: Portál, ISBN 80-7178-073-1.

ROESELVÁ, V. *Námět ve výtvarné výchově*, Praha: SARAH, 1995. ISBN neuvedeno.

ROESELVÁ, V. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*, Praha: SARAH, 1997. ISBN 80-902267-2-8.

ŠPAČKOVÁ, R. *111 Námětů pro tvořivou hru dětí: sborník činností pro mateřské školy*, Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-222-X.

TELCOVÁ, J.; ODEHNAL, L. *Úvod do pedagogické psychologie: Část 1.*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. ISBN 80-8656-13-X.

UŽDIL, J.; ŠAŠINKOVÁ, E. *Výtvarná výchova v předškolním věku*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. ISBN neuvedeno.

VESELÁ, J. *Jak ve volném čase? (Projekty her pro volný čas dětí a mládeže)*, Hradec Králové: GAUDEAMUS, 1997. ISBN 80-7041-146-5.

VONDROVÁ, P. *Výtvarné hrátky a pohádky Pro děti od 2 let*, Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1789-0.

VONDROVÁ, P. *Výtvarné hrátky pro nejmenší aneb Tvoříme po celý rok*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0943-0.

VONDROVÁ, P. *Zábavné výtvarné lekce*, Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-480-9.

ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj*, Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0457-5.

Internetové zdroje:

Pohybové hry [online]. [cit. 2012-02-16]. Dostupné z WWW: http://www.garyl.estranky.cz/clanky/pohybove-hry/ph_-zaby-a-cap.html.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I.	Fotografie <i>Zlatá ryba</i>
Příloha II.	Fotografie <i>3D Akvárium</i>
Příloha III.	Fotografie <i>3D Akvárium</i>
Příloha IV.	Fotografie <i>3D Akvárium</i>
Příloha V.	Fotografie <i>Nadpřirozené vodní bytosti</i>
Příloha VI.	Fotografie <i>Nadpřirozené vodní bytosti</i>
Příloha VII.	Fotografie <i>Vodní bublina</i>
Příloha VIII.	Fotografie <i>Duhový deštník</i>
Příloha IX.	Fotografie <i>Neposedné kaňky</i>
Příloha X.	Fotografie <i>Papírové příšery</i>
Příloha XI.	Fotografie <i>Papírové příšery</i>
Příloha XII.	Fotografie <i>Pirátská loď</i>
Příloha XIII.	Fotografie <i>Pirátská loď</i>
Příloha XIV.	Pohádka <i>Piráťův poklad</i>
Příloha XV.	Pohádka <i>O kouzelné rybce</i>
Příloha XVI.	Pohádka <i>O lodičce</i>
Příloha XVII.	Pohádka <i>O rybce cestovatelce</i>
Příloha XVIII.	Pohádka <i>Prodavač deštníků</i>
Příloha XIX.	Pohádka <i>Kuchař Antonio a piráti</i>
Příloha XX.	Říkadka <i>Klapy, klap</i>
Příloha XXI.	Pohybová činnost <i>Ryby, kachny, žáby</i>
Příloha XXII.	Pohybová činnost <i>Žáby a čáp</i>
Příloha XXIII.	Pohybová činnost <i>Přejdi lávku</i>
Příloha XXIV.	Pohybová činnost <i>Rybičky, rybičky, rybáři jedou</i>
Příloha XXV.	Pohybová činnost <i>Pozor žralok!</i>

ABSTRAKT

MALEČKOVÁ, J. *Rozvoj výtvarné tvořivosti dětí předškolního a mladšího školního věku ve volném čase (výtvarný projekt – voda)*. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická Fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Irena Kovářová.

Klíčová slova: tvořivost, výtvarná tvořivost, rozvoj výtvarné tvořivosti, fantazie, dítě, předškolní věk, mladší školní věk, volný čas, pedagog volného času, hra, voda, motivace

Práce je zaměřena na rozvoj výtvarné tvořivosti dětí předškolního a mladšího školního věku ve volném čase, pomocí výtvarného projektu – voda. Práce je rozdělena na dvě části. Teoretickou a praktickou.

Teoretická část popisuje pojmy jako tvořivost, výtvarná tvořivost, různá hlediska tvořivosti, charakteristika tvořivé osobnosti, zejména dětské, a celkový rozvoj a výchovu k tvořivosti.

Dále popisuje charakteristické zvláštnosti dětí předškolního a mladšího školního věku, didaktické zásady, plánování a přípravu na výtvarnou činnost.

V poslední kapitole je nastíněn fenomén volný čas, zejména pak volný čas dětí, osobnost pedagoga volného času a význam hry, hrové a zájmové aktivity dětí.

V praktické části bakalářské práce jsou popsány jednotlivé výtvarné činnosti, které jsem s dětmi realizovala během výtvarného projektu. U každé činnosti je rozepsán cíl, motivace, pomůcky, samotný průběh činnosti, závěr a reflexe činnosti. Hry jsou prokládány pohybovými aktivitami.

ABSTRACT

MALEČKOVÁ, J. *Developing Free Time Artistic Creativity in Children of Pre-school and Early-school Age (Art Project - Water)*. České Budějovice 2012. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Pedagogy. Supervisor Mgr. Irena Kovářová.

Key words: creativity, artistic creativity, developing artistic creativity, fantasy, child, preschool age, early school age, free time, free time teacher, play, water, motivation

The work is focused on the development of artistic creativity in free time of pre-school and early school children, using a visual project called *water*. The work is divided into two parts. A theoretical and a practical one.

The theoretical part describes concepts such as creativity, artistic creativity, various aspects of creativity, creative personality characteristics, especially children's one, and the overall creativity development and education.

It also describes characteristic traits of pre-school and early school age, educational principles, planning and preparation for art activities.

The last chapter outlines the phenomenon of leisure, particularly children's leisure, leisure time teacher's personality and the importance of playing, recreational and game activities for children.

The practical part of the thesis deals with different art activities that I realized with children during the art project. Each activity outline consists of a goal, motivation, aids, its process description, conclusion and feedback. The games are completed with movement activities as well.

PŘÍLOHY



Příloha I. Fotografie *Zlatá ryba*



Příloha II. Fotografie *3D Akvárium*



Příloha III. Fotografie 3D Akvárium



Příloha IV. Fotografie 3D Akvárium



Příloha V., Příloha VI. Fotografie *Nadpřirozené vodní bytosti*



Příloha VII. Fotografie *Vodní bublina*



Příloha VIII. Fotografie *Duhový deštník*



Příloha IX. Fotografie *Neposedné kaňky*



Příloha X. Fotografie *Papírové příšery*



Příloha XI. Fotografie *Papírové příšery*



Příloha XII. Fotografie *Pirátská loď*



Příloha XIII. Fotografie *Pirátská loď*

Příloha XIV. Pohádka Pirátův poklad

Pirátův poklad

„Byl jednou jeden pirát a ten měl dřevěnou nohu. Celý život plul na své lodi po moři a kradl lidem dukáty. Na rameni nosil papouška, který opakoval, co slyšel od pána nejčastěji: „Samé dukáty!“

Když byl pirát starý, řekl si, že už se nakradl dost a že si tedy užije uloupených dukátů. Koupil si veliký dům a velkou postel a chtěl si pospat. Zavřel oči, ale usnout ne a ne. Jakoby ho něco tlačilo. Zamyslí se a už ví – tlačí ho jeho poklad! Uloupené dukáty totiž strkal do matrace. Každý si lehne, jak si ustele, a na mincích a drahokamech to vážně není žádné pohodlí, jen si to zkuste! Pirát tedy zamkl poklad do skříně, jenže dostal strach, že až usne, někdo se mu vloupe do domu a poklad ukradne! Že by ho tedy zakopal na zahradě? A co když ho přitom někdo uvidí? Tak přemýšlel, až dostal nápad – zakope poklad na opuštěném ostrově. Tam bude v bezpečí!

Naložil poklad na loď a vyplul. Když přistál u ostrova, odnesl poklad pod palmu a tam ho zakopal.

„Teď můžu být klidný“, řekl si a chtěl na své lodi odplout zpátky domů. Zvedl kotvu, napnul plachty, ale loď se ne a ne hnout z místa. Bylo totiž bezvětří. A v takovém bezvětří loď nepluje. Zapálil si tedy fajfku a čekal na vítr. V tom ho ale napadla zlá myšlenka: „Co když sem, k mému pokladu, náhodou někdo zabloudí? Jeden si nemůže být nikdy jistý. Přece jsem celý život neloupil, abych na stará kolena o všechno přišel!“ Řekl, vystoupil na břeh a šel poklad vykopat že si ho odveze zpátky domů. Začal kopat, ale v tom se zvedl hrozný vítr a pirát se zděsil: „Vždyť já zapomněl spustit kotvu!“ Zahodil lopatu a běžel zpátky k lodi, jenže vítr už jí odehnal daleko od břehu až byla docela malinká. „To je konec!“ Povídá smutně pirát. „Odtud se nikdy nedostanu.“ Sedl si vedle svého pokladu i s papouškem na rameni, a začal počítat zlaté mince.

„Samé dukáty,“ řekl nahlas.

„Samé dukáty,“ zopakoval papoušek.

Tak tam na ostrově seděli u svých dukátů a jestli je nespláchla velká vlna, sedí tam dodnes“.⁶⁷

⁶⁷ MACHOLDOVÁ, T.; RYŠAVÝ, M. Výtvarné práce s pohádkami, s. 15.

Příloha XV. Pohádka O kouzelné rybce

O kouzelné rybce

„V jednom rybníce žilo několik rybek. Každá z nich byla jiná – jedna malá, druhá velká, třetí dlouhá. Jen jedna z rybek však měla čarovnou moc. Každá šupina jejího rybího těla byla jiné barvy a navíc kouzelná. Kdo si odloupl z jejího těla šupinku, mohl od ní chtít splnit jakékoliv přání. Již mnohokrát pomohla svým kamarádkám rybkám, pokud měly nějaké přání. Sama však byla skromná a ze všeho nejraději si povídala s mořskými řasami.

Jeden rok byla krutá zima. Mnoho rybek potřebovalo od barevné rybičky během zimy pomoci, aby zimu přečkaly. Kouzelných šupinek na rybím těle ubývalo. Až zbyla jen jedna jediná. Kouzelná rybička věděla od své maminky, že pokud jí zbude na těle jen poslední šupina, do tří dnů zemře. Rybka byla smutná. Naposledy si pohrála s vodními řasami, obeplula svůj vodní rajón a chtěla se se všemi kamarádkami rozloučit, ale tu se najednou před rybkou objevil král vodní říše a pravil jí: „Vím, že jsi vždy každému pomáhala a plnila jeho přání. Proto ti daruji život. Také ti vrátím tvé barevné šupiny, které ale již nebudou mít kouzelnou moc.“ Král mávl čarodějnou hůlkou a rybka měla opět celé tělo pokryto barevnými šupinkami.“⁶⁸

Příloha XVI. Pohádka O lodičce

O lodičce

„Na okraji jezírka kotvilo několik lodiček. Každá z nich se při vyprávění pyšnila, kolikrát už objela jezero, kolikrát už byla na řece nebo dokonce i u moře. Jen jedna malá lodička stála na druhé straně jezírka a nemohla vyprávět nic. Již dlouho na ní nikdo nejel, nikdo ji nepoužíval.

Jednoho rána se lodička probudila a podivila se tomu, co se dělo. Na lodičce se objevil tatínek se dvěma kluky. Kluci si vzali kbelíky, kartáče, hadry a začali lodičku čistit. Tatínek si vzal štětku, otevřel plechovku s barvou a začal lodičku natírat. Během dvou dnů byla lodička jako proměněná. Všechny lodě okolo ji obdivovaly, jaká je nyní krásná a barevná. Třetí den vyplula lodička s tatínkem a kluky na jezírko. O prázdninách dokonce povozila kluky i na moři. Už nemusela být smutná a mohla ostatním lodím také vyprávět, co všechno se jí během cesty přihodilo.“⁶⁹

⁶⁸ VONDROVÁ, P. Výtvarné hrátky a pohádky, s. 37.

⁶⁹ Tamtéž, s. 17.

Příloha XVII. Pohádka *O rybce cestovatelce*

O rybce cestovatelce

„Víte, jako barvu má moře? Přece modrou, řeknete si asi, ale tak prosté to není. Zkušenému námořníkovi prý stačí, aby jen mrknul, jakou má vodní hladina barvu, a hned ví, po kterém oceánu, moři nebo zálivu právě pluje. Tak se ty modré od sebe liší! Jedna je sytá jak letní nebe, jiná temně ocelová, další víc do zelena, do tyrkysova nebo do ruda. Není modrá, jako modrá, stačí se jen dobře podívat! A proč to říkám? To abyste rozuměli této pohádce.

Žila jedna rybka a ta se toulala po všech mořích a oceánech. Byla zvědavá, jak to kde vypadá, líbilo se jí objevovat neznámé končiny, a tak plavala hned k Africe, hned zas k Indii nebo k Americe a těšila se krásou podmořských krajin. S každou rybou, chobotnicí či krabem se dávala do řeči a myslela si: „Ten podmořský svět je ale pestrý!“

Po čase si řekla, že už toho viděla dost a že se vrátí domů. A v tom se polekala: „Vždyť já vůbec nevím, kudy mám plavat! Úplně jsem to zapoměla! Co si teď počnu?“ A začala ronit velké slané slzy.

Pár slaných slz ve sláném moři, kdo by si toho všiml, řeknete si. Jenže stejně jako má každé moře jinou barvu, tak je také každé moře jinak slané. Některé víc a některé míň, a když někde trochu soli přibude, hned se to pozná. Však si první mořský koník, co plaval kolem, všiml, že je tu víc slano než obvykle, a už také vidí tu rybku, která za to může. „Proč brečíš?“ zeptal se jí.

„Nevím, kudy domů,“ odpověděla rybka.

„A víš aspoň, jakou má moře u vás doma barvu?“ zeptal se zas koník.

„No přece modrou,“ řekla rybka. Pomyslela si, že ten koník je pořádně hloupý, když se tak ptá. Jenže koník dobře věděl, co dělá.

„To nestačí,“ povídá rybce. „Musíš říct jakou modrou.“

Rybka vzpomíná a najednou vyhrkne: „Nejkrásnější modrou na světě! Modrou jako pírko ledňáčka! S červenými řasami a pískem šedým až doběla!“

„Tak to je snadné!“ povídá koník a ukázal jí, kterým směrem má plavat.

Za pár dnů byla rybka doma. Známi ji vítali a divili se: „No ne, vidíte tu naši cestovatelku? Ta vyrostla! A jak se nám pěkně vybarvila!“⁷⁰

⁷⁰ MACHOLDOVÁ, T. RYŠAVÝ, M. Výtvarné práce s pohádkami, s. 79.

Příloha XVIII. Pohádka *Prodavač deštníků*

Prodavač deštníků

„Bylo jednou jedno město, ve kterém nikdy nepršelo, vždýcky bylo krásné počasí a lidé nikdy nepotřebovali deštníky a pořád se na sebe jen usmívali.

Jednou zavítal do tohoto městečka podivný mužík v černém fráčku. Postavil si v tržnici na náměstí stánek, vyložil v něm své zboží a začal vykřikovat: „Dámy a pánové, kupte si deštníky! Máme tu červené, zelené, modré, jak se komu líbí! S dlouho nebo krátkou rukojetí, jak je komu příjemné! Jsou trvanlivé a laciné, doslova za kačku! Dámy a pánové, kupte si deštníky!“

Tak ten černý trhovec vyvolával zboží celý den, lidé však jeho stánek s deštníky míjeli bez zájmu. Co jim bylo do deštníků, v tom městě s věčně slunečným počasím, kde nebe nikdy není zamračené? Vždyť i domy si stavěli z plastelíny, šaty šili z krepového papíru a auta vyráběli z krabic od makarónů! Neznali rýmu, nevěděli, co je chřipka nebo angína, a každý večer se scházeli na náměstí, kde vyhrávaly orchestry k tanci a veselí. Takové to bylo město!

Když trhovec v černém fráčku viděl, že o deštníky není zájem, sebral se a náměstí opustil. Vystoupal na kopec za městem, na chvíli se zastavil, pohlédl na to věčně šťastné město a zahrozil mu vztyčeným ukazovákem. Potom odešel.

Ještě toho večera se zvedl silný vítr a nad městem se začala stahovat černá mračna. V noci se rozpršelo a liják se spustil na domy bez okapů.

„Teče nám do bot!“ křičeli lidé a vybíhali z domů do ulic, všichni promoklí do poslední nitky, všichni mokří až na kůži. A už také pokašlávají, kýchají a smrkají, už shánějí tabletky, horký čaj a také – no ovšem, deštníky! Kdepak je ten podivín v černém fráčku? Kdepak má své zboží? Rychle, rychle, najděte ho! Dáme mu, co si řekne, jen ho najděte a přiveďte! Království za deštník!

Jenže kde už byl prodavači deštníků konec! Kdepak, nenašli ho, zbyly jim jen oči pro pláč a vzpomínka na to, jak kdysi vyvolával na jejich náměstí: „Dámy a pánové, kupe si deštníky! Máme tu červené, zelené, modré, jaké se komu líbí! S dlouhou nebo krátkou rukojetí, jak je komu příjemné! Jsou trvanlivé a laciné, doslova za kačku! Dámy a pánové, kupujte naše báječné deštníky!“⁷¹

⁷¹ MACHOLDOVÁ, T. RYŠAVÝ, M. *Výtvarné práce s pohádkami*, s. 37.

Příloha XIX. Pohádka Kuchař Antonio a piráti

Kuchař Antonio a piráti

„Antonio byl nejlepší kuchař v celé Itálii. Nikdo neuměl uvařit lepší špagety než on. O jeho kuchyni se dokonce dozvěděl i sám turecký sultán.

„takového kuchaře bych měl rád na svém dvoře,“ řekl si sultán a vyslal pro Antonia své posly.

„Všeho nech a vydej se s námi za sultánem!“ vyzvali ho poslové.

„Sultán tě zve, abys na jeho dvoře předvedl své kuchařské umění a stal se jeho dvorním kuchtíkem!“

„Bude mi ctí!“ řekl poslům Antonio a hned se s nimi vydal lodí přes moře. Třetího dne však lod' s posly i kuchtíkem přepadli piráti a celou posádku zajali.

„Všechny vás prodáme do otroctví!“ smál se kapitán pirátů. Všichni si už mysleli, že jsou ztraceni, až na kuchaře Antonia.

„Kapitáne,“ povídá, „já jsem výborný kuchař! Co kdybys mě neprodával do otroctví, ale nechal mě na své lodi? Umím uvařit nejlepší špagety široko daleko, můžeš si mě vyzkoušet!“

Kapitán pirátů se zamyslel a pak řekl své posádce: „Dejte mu, co k vaření potřebuje, zkusíme to s ním. Uvidíme zda umí takové zázraky, jak říká. Jestli lže, stane se sám pochoutkou pro žraloky!“

Antoni se dal hned do práce a navečer byl se svým dílem hotov. Prostřel v lodní jídelně stůl a všechny piráty pozval k večeři. Piráti se pustili do jídla a to jste měli vidět! Cpali se a cpali, až se jim dělali boule za ušima, přidávali si další a další porce a vůbec nemohli přestat. Tak výborně Antonio uvařil.

„To je lahoda!“ křičel kapitán pirátů. „Nic lepšího jsem v životě nejedl! Dejte mi ještě! Antonio, uznávám, že jsi král mezi kuchaři!“

Piráti jedli Antoniovu specialitu až do rána, potom se svalili na palubu a nemohli se ani hnout. Tak byli přejedení a přecpaní těch vynikajících špaget! A to byla ta správná chvíle pro Antonia a ostatní zajatce – rychle piráty svázali a zavřeli e do podpalubí. Potom se zmocnili jejich lodi a za pár dnů připluli šťastně k sultánovi na jeho dvůr. Sultán nechal piráty zavřít do vězení a pak mohl konečně ochutnat všechny vyhlášené Antoniovy pochoutky.⁷²

⁷² MACHOLDOVÁ, T.; RYŠAVÝ, M. Výtvarné práce s pohádkami, s. 17.

Příloha XX. Říkanka *Klapy, klap*

Klapy, klap

„*Klapy, klap, klapy klap,
nohy dlouhé, je to tak,
k rybníku se blíží čáp.*

*Žáby skáčou do rybníka,
žáby skáčou do louže,
čáp je chytit nemůže.*“⁷³

Příloha XXI. Pohybová činnost *Ryby, kachny, žáby*

Cíl: Rozvoj hrubé motoriky, pohybová zdatnost, mrštnost, rovnováha, napodobení uvedených zvířat.

Motivace: Učitel ukáže dětem obrázky tří druhů zvířat – ryb, kachen a žab. Děti si je prohlédnou a učitel jim ke každému zvířeti řekne obecnou charakteristiku, vysvětlí a názorně předvede pohyby daných zvířat.

Ryby – žijí ve vodě, plavou dopředu, nahoru nebo dolů, potravu chytají ve vodě, občas vyskočí nad hladinu

Žáby – žijí ve vodě či u vody, po zemi se pohybují skoky

Kachny – plavou po vodě, potápějí se, létají

Pomůcky: obrázky zvířat, dostatečný prostor

Průběh: Děti se rozeběhnou po celém hřišti tak, aby měly kolem sebe dostatek místa. Poté jednájí podle obrázků, které jim učitel prezentuje:

Všichni plavou jako ryby

Všichni skáčou jako žáby

Všichni plavou po vodě, potápějí se a létají jako kachny

Učitelka ukazuje obrázky zvířat a děti podle daného obrázku dělají zvířata.⁷⁴

⁷³ *Pohybové hry* [online]. [cit. 2012-02-16]. Dostupné z WWW: http://www.garyl.estranky.cz/clanky/pohybove-hry/ph_-zaby-a-cap.html >.

⁷⁴ Srov. BAUDISOVÁ, A.; JENGER – DUFAYETOVÁ, Y. *Hry a cvičení pro dramatickou výchovu v mateřské a základní škole*, s. 56.

Závěr: Po dokončení pohybové činnosti si děti odpočinou a mohou si ještě společně s učitelem prohlédnout obrázky zvířat a zopakovat si jejich základní charakteristiku.

Reflexe činnosti: Z této hry jsem měla trochu obavy, zda jí pochopí i menší děti. Z počátku jsem musela pohyby zvířat vícekrát opakovat, než si je děti zapamatovaly. Děti byly z činnosti nadšené a i když občas pohyby pletly, hra se vyvedla.

Příloha XXII. Pohybová činnost *Žáby a čáp*

Cíl: Rozvoj pohybové zdatnosti, mrštnosti, naučení se říkanky.

Motivace: Děti, už jste někdy viděly honit čápa žáby? Tak si to ukážeme. Říkanka *Klapy, klap*

Pomůcky: provaz, říkanka *Klapy, klap*⁷⁵ (Viz. příloha), dostatečný prostor pro hru

Průběh: Na hrací ploše vytvoříme z provazu velký kruh znázorňující rybník, ve kterém se shromáždí žáby (děti). Stranou stojí čáp (učitel), který říká říkanku *Klapy, klap* a jde v jejím rytmu směrem ke kruhu jako čáp (se střídavým vysokým skrčováním přednožmo, paže – křídla v zapažení poníž). Žáby (děti) skáčou z dřepu, vně a dovnitř kruhu i v jeho okolí.

Po skončení říkanky skočí žáby (děti) do rybníka (kruh z provazu). Čáp (učitel) se rozběhne – rozletí kolem kruhu a snaží se chytit žáby (děti), které zůstaly vně kruhu. Chycené žáby (děti) se posadí stranou a po dobu příští hry vytleskávají rytmus říkanky. Po ukončení hry může čáp (učitel) předat roli čápa někomu z dětí.

Závěr: Děti se pohodlně posadí do kruhu na trávu a všichni si zopakují říkanku, jejíž rytmus vytleskávají

Reflexe činnosti: Děti pohybová aktivita velice bavila, nechtěly ji vůbec ukončit do té doby, než se všechny vystřídaly v roli čápa.. Překvapilo mne také, jak rychle se naučily říkanku.

Příloha XXIII. Pohybová činnost *Přejdi lávku*

Cíl: Rozvoj hrubé motoriky, pohybová zdatnost, mrštnost, rovnováha.

Motivace: Povídání o tom, jakými různými způsoby se dá překonat lávka

⁷⁵*Pohybové hry* [online]. [cit. 2012-02-16]. Dostupné z WWW: <http://www.garyl.estranky.cz/clanky/pohybove-hry/ph_-zaby-a-cap.html>.

Pomůcky: dlouhý pruh látky na lávku

Průběh: Venku na zemi leží pruh látky ztvárňující lávku. Děti se jeden po druhém snaží lávku přejít. Nejdříve chůzí, postupně volíme složitější způsoby překonání lávky – chůze v dřepu, lezení po čtyřech, lezení po kolenou, plazení po zádech, plazení po břiše, skákáním po jedné noze.

Závěr: Po dokončení pohybové činnosti si děti odpočinou a učitel všechny náležitě pochválí.

Reflexe činnosti: Měla jsem obavy, že menší děti pohybová činnost nebude bavit a nepůjde jim tak jako větším dětem. Mile mne ale překvapily svou šikovností, nadšením z pohybu a celkovým povzbuzováním se navzájem.

Příloha XXIV. Pohybová činnost *Rybičky, rybičky, rybáři jedou*

Cíl: Rozvoj pohybové aktivity.

Motivace: Děti, už jste někdy rybařily? Tak si to vyzkoušíme.

Pomůcky: dostatečný prostor

Průběh: Vybere se jeden rybář, který se postaví na jednu stranu hřiště. Ostatní jsou rybičky a stojí na druhé straně hřiště. Na povel se rybičky rozběhnou proti rybáři, který křičí „Rybičky, rybičky, rybáři jedou“ a běží proti rybičkám, které se snaží dotykem ruky chytit. Chycená ryba se stane dalším rybářem. Hra končí, když zůstane pouze poslední rybička, která se v případě pokračování hry stává novým rybářem a celá hra se opakuje.

Závěr: Po dokončení hry necháme děti odpočinout na trávě a všechny náležitě pochválíme.

Reflexe činnosti: Překvapilo mne, že ne všechny děti tuto známou pohybovou hru znají. Musela jsem tedy hru vysvětlit. Občas se našel někdo, kdo průběhu hry nerozuměl. Jeden chlapec se začal vztekat, když ho rybář chytnul tak, že jsem ho musela uklidnit. Jinak hra proběhla v pořádku. Občas jsem musela korigovat rybáře, aby nebyly příliš agresivní při chytání rybiček.

Příloha XXV. Pohybová činnost *Pozor žralok!*

Cíl: Rozvoj mrštnosti, pozornosti.

Motivace: Až půjdete někdy s rodiči na procházku kolem rybníka, zkuste se pozorně zadívat na vodní hladinu. Třeba se vám podaří zahlédnout nějakou rybí ploutvičku. To zrovna skotačí

malí kapříci. Trénují plavání, kličkování mezi vodními rostlinami a lov potravy. Když se někomu z nich opravdu daří, rybí paní učitelka ho potom pochválí a malý kapřík má takovou radost, že sebou mrská, až je to vidět nad hladinu. Chtěli byste také dovádět společně s rybami?⁷⁶

Pomůcky: dostatečný prostor znázorňující moře (hřiště na volejbal), papíry znázorňující člun

Průběh: Každé dítě má svůj člun, který znázorňuje například list papíru. Děti se plaví po moři. Moře znázorňuje betonové hřiště. Když chtějí, mohou se v moři vykoupat tak, že seskočí ze člunu (papíru) mimo něj a různě plavou po moři (běhají po hřišti). Musí být ale opatrní a dbát na znamení od vedoucího hry, že se blíží žralok, zvoláním „Pozor žralok!“ Všechny děti se musí co nejrychleji dostat do jakéhokoliv člunu (papíru), který je zrovna na blízku. Až žralok odpluje, mohou se opět vrátit do vody. Dítě, které žralok (učitel) chytí, vypadává ze hry a jde si sednout na trávu.⁷⁷

Při šikovnosti dětí může učitel postupně čluny (papíry) z moře (hřiště) odebírat tak, že bude víc dětí než člunů (papírů).

Závěr: Po dokončení hry děti necháme odpočinout a všechny náležitě pochválíme za jejich výborné výkony.

Reflexe činnosti: Bála jsem se, že menší děti hru nepochopí, ale všechny byly velice šikovné a mrštné. Jelikož by hra trvala dlouho, začala jsem postupně v průběhu hra samotné odebírat papíry znázorňující čluny. Děti byly velice soutěživé. Většinou ale starší dávaly pozor na menší.

⁷⁶ Srov. KIRCHNEROVÁ, V.; RUBEŠOVÁ, R. *Hravé tvoření pro malá stvoření*, s. 43.

⁷⁷ Tamtéž, s. 47.